

Varga Krisztián:

Politikai vagy köztörvényes? Márász Sándor és társai vizsgálati anyagából

Köztörvényes bűnöző, vagy politikai áldozat? - tehetjük fel a kérdést, az 1956-os forradalmi eseményekben és az azt követő megtorlásokban aktív szerepet játszó egykori jugoszláv partizán életútjának megismerésekor. Az iratanyag, mely Márász Sándor „rendvédelmi szolgálatain” keresztül egyszersmind egy történelmi korszakba is elkalauzol, önmagában is ellentmondásos. A forradalom után keletkezett dosszié Márász Sándor 1956. október és december közötti tevékenységét taglalja. Kicsiny részét képezi a forradalom bonyolult és szerteágazó történéseinek, mindazonáltal hozzásegít az események háttérében húzódó folyamatok megértéséhez. A dosszié keletkezésének körülményei és a nyomozás lefolytatása szorosan összefonódik a legfelső politikai vezetés forradalom utáni megtorlásokban játszott szerepével.

A november 4-i második szovjet beavatkozás megteremtette a Kádár János vezette „Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt” egyben lehetővé tette a bábkormány megtorló akcióit is. A hónap közepétől megszervezett karhatalmi ezredek közvetlenül a belügyi és honvéd erőszakszervezeteket magába integráló Fegyveres Erők Minisztériumából kapták az utasításokat. A miniszteri megbízatást a párt régi, kipróbált harcosa, Münnich Ferenc kapta, aki kíméletlenül fellépett minden „rendszerellenes” megmozdulással szemben. Utasításait vidéken a Gyurkó Lajos tábornok parancsnoksága alá tartozó honvéd karhatalmi alakulatok december elejétől kezdve sortűzek formájában hajtották végre. Hasonlóan az 1919-es fehérterrorhoz, 1956-ban is a fegyveres különítményesek vállaltak oroszlánrészt a megtorlásokban. A szovjet hadsereg „kilengései” mellett a „vörös” tiszti századok „büntetőexpedíciói” december elejétől állandó megfélemlítés alatt tartották az ország népét. Kádár és Münnich mindenekelőtt a saját fegyveres erő megteremtését tűzte ki célul, kezdetben nem válogatva az eszközökben és a személyi állományban sem.

Mindenki, aki jelentkezett karhatalmi szolgálatra és aláírta az új kormányhoz való hűségnyilatkozatot, részt vehetett a „munkáshatalom” megteremtésében. Kádárnak szüksége volt minden egyes megbízható emberre, hisz jól tudta, hogy ellenforradalma nem tartható fenn sokáig kizárólag a szovjet szuronyok védelmében. A közvetlen pártutasítás alatt működő tiszti századok hatékonyan kombinálták a megfélemlítő tömegoszlatást az utcai terrorral, így eredményesen tudtak fellépni a lakosság különböző rétegeivel szemben. A politikai vezetés kezdeti „államvédelem-ellenes” magatartása után nem csak az „egyszerű” beosztottakat, sorozott államvédelmistákat vették át az új karhatalomba, de helyet biztosítottak a volt tiszti állomány jelentős részének is. Az újjáalakult rendőrségi és a karhatalmi állomány tagjai között egyaránt megtalálhatók voltak a rendszer elvhű, feltétlen kiszolgálói, a kalandorok, sőt, a kétes egzisztenciájú köztörvényes bűnözők is. A különítmények tág mozgástere, a lakosság körében végzett „áldásos” tevékenysége egyszersmind vonzotta a könnyű prédára éhes hazárdőröket is. Mindez a legfelsőbb politikai vezetés tudtával és beleegyezésével történt.

A fegyveres erők miniszterének belügyi helyettesére, Tömpe Istvánra a rendteremtés „szárazabb” formái jutottak: előkészíteni a terepet a forradalom utáni perek számára, minden lehetséges eszközzel felkutatni és „begyűjteni” a forradalomban résztvevőket, és állandó rettegésben tartani a főváros lakosságát. A kádári „pacifikációban” fontos szerep hárult az 1956. november 8-a után újjászervezett – és a rendőrség struktúrájába integrált – állambiztonsági szervek operatív és nyílt nyomozati munkájára is. A politikai koncepciókat végrehajtó „bűnüldözésben” és az újjászervezett politikai rendőrség vizsgálati tevékenységének ellátásában kiemelt feladat jutott a volt államvédelem tagjaira, akik teljes egészében elfoglalták a novemberben létrehozott Országos Rendőrkapitányság Politikai Nyomozó Főosztály pozícióit. A megtorlások politikai-katonai végrehajtói között is vezető szerepet játszottak a Nagy Imre-kormány által feloszlott¹ ÁVH munkatársai, akik – a kezdeti bizonytalanság, Kádár és Münnich

politikai fenntartásainak eloszlása után – december folyamán tömegesen csatlakoztak a rendőrség politikai nyomozó szerveihez.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága – hatalma kiterjesztése érdekében – december elejére nyíltan elhatározta, hogy leszámol a forradalom alatt „kompromittálódott” személyekkel és szervezetekkel. Első lépésként megakadályozta az Országos Munkástanács felállítását, majd betiltotta a Nagy-budapesti Központi Munkástanács működését. Vezetőjüket letartóztatta, szintúgy, mint a forradalmi és nemzeti bizottságok tagjait. November-december folyamán nyers erő alkalmazásával felmorzsolta a legyőzött lakosság egyre csökkenő ellenállást, eltiporta a munkásság sztrájkmozgalmát. A rögtönítélő bíraskodás, a közbiztonsági őrizet, valamint a rendőrhatalom felügyelet intézményének bevezetésével „törvényes jogalapot” teremtett az általános sztrájkot és békés tömegdemonstrációkat – több helyen sortűzekkel – feloszlató karhatalmista intézkedéseinek.

Az itt közölt dokumentumok fontos adalékul szolgálhatnak a kádári rendteremtés sajátos logikájára, a karhatalmat és az állambiztonsági szervek munkáját irányító politikai vezetés totalitárius törekvéseire, cinikus manőverezéseire.

Az 1927-ben, Dalmáciában született Alexander Maras a II. világháborúban csatlakozott a Tito vezette partizánmozgalomhoz, majd a jugoszláv állambiztonság, az UDB (Államvédelmi Igazgatóság) főhadnagyi rendfokozatú elhárító tisztje lett. 1948-ban politikai okok miatt illegálisan Magyarországra szökött, majd a magyar hatóságok kémgyanús tevékenység miatt 1949-től a kistarcsai táborba internálták. Szabadulása után, 1954 júliusában „Milkovics Sándor” fedőnéven beszervezték a BM államvédelmi szervei jugoszláv elhárítási vonalra. A következő évben Márászt politikai megbízhatatlansága és zavaros magánélete miatt kizárták a további hálózati munkából, ezért autóvezetőként helyezkedett el Budapesten. 1956. október 11-én volt internálttársával Jugoszláviába akartak szökni a jobb életlehetőségek miatt. Tervük azonban nem sikerült, mivel a Márász által ellopott személyautót a rendőrség feltartóztatta, utasaikat pedig őrizetbe vették. A tiltott határátlépési kísérlettel és társadalmi tulajdon elleni lopással vádolt Márászt az V. kerületi Bíróság október 13-án előzetes letartóztatásba helyezte. A jogerős bírósági ítélet meghozatalát azonban a forradalmi események keresztülhúzták.

1956. október 23-án Márász Sándort az ÁVH Markó utcai „kebelbeli börtönében” érte. Tisztázatlan körülmények között október 26-án kiszabadult, majd jelentkezett nemzetőrnek. A volt partizán nemzetőri tevékenységéről egyébként semmit sem tudunk, és feltűnő, hogy a később keletkezett iratok között sincs semmi, ami legalább terhelő adatként utalna Márász forradalmi szerepére.² 1956. november 2-án felkereste egyik régi ismerősét, Szekeres József filmrendezőt, hogy tájékozódjon tőle egy esetleges nyugatra szökés lehetőségéről. A filmrendező és az újdonsült nemzetőr azonban politikai kérdéseken összeveszett, aminek az lett a következménye, hogy Márászt a nemzetőrök előállították a Vizsgálati Főosztályra. Innen került át több államvédelmistával együtt a Gyűjtőfogházba. November 4-én szabadult, majd november 7-én belépett az akkor szerveződő I. Budapesti Karhatalmi Ezred Mosonyi utcában lévő egységébe. Az alakulat november közepétől – a fegyveres harcok elültével – aktívan részt vett a „forradalmi munkás-paraszt kormány” rendteremtő akcióiban. Márászhoz hasonlóan több jugoszláv állampolgárságú személy is csatlakozott a karhatalomhoz. Ezek az önkéntesek, szinte kivétel nélkül, bizonyítani szerették volna hűségüket és lojalitásukat az új rendhez, annál is inkább, mert többségüket a Rákosi-rendszer alatt származásuk miatt joghátrány érte. A körülmények ismeretében nem csoda, hogy Márász Sándor is csatlakozott az ezredhez, ahol felderítő osztag beosztottja lett. Feladata volt az időközben külföldre disszidált személyek lakásainak felkutatása és lefoglalása, de aktívan részt vett a főváros belső kerületeinek fegyveres ellenőrzésében, és a közrend „helyreállítását” célzó razziákban is. Az egykori titóista partizán mindazonáltal nem terhelte magát sokáig politikai skrupulusokkal és új állásában is hamar megtalálta az anyagi motivációt. Novemberben több házkutatást tartott, melynek során megszarolta a lakókat, hogy feljelenti őket „terrorcselekmények” elkövetése és orgazdaság miatt.³ Az egyik esetben önkéntes társával kis híján agyonverték a tulajdonost, más alkalommal fegyveresen megfenyegették a lakásban lévőket, és az értékeik átadására kényszerítették őket.

A pufajkás főhadnagy felismerte, hogy a politikai megtorlás légkörében a karhatalom beosztottjaként könnyű lakáshoz jutni, ezért már november folyamán megpróbált magának egyet felkutatni és „kiutaltatni”. Többszöri sikertelen próbálkozása után megtudta, hogy a Petőfi tér 3. IV. emelet 17. számú ingatlanból a lakók nyugatra távoztak. Még november végén több társával meglátogatta a fenti lakást, ahová időközben a tulajdonosok rokonai, Wachtel Domonkos kelmefestő kisiparos és családja költöztek. Márász hivatalos eljárást színlelve felelősségre próbálta vonni Wachtelékét „önkéntes” beköltözésük miatt, majd megfenyegette őket, hogy az ügyben „másnap telefonálni fog”. Márász, hogy a lakást megszerezze, kitalálta, hogy Wachtel Domonkos a háború előtt csendőrezredes volt, és az októberi események alatt „aktívan kivette a részét az ellenforradalomból”. A karhatalom beosztottjának, Nagy Ferencnek, valamint Balogh Benjámint rendőrnyomozó főhadnagynak elmondta, hogy nevezett „tevékenységét nehéz bizonyítani”, ezért kérte, hogy „legyenek segítségére Wachtel elintézésében”. Márász, Nagy és Balogh előzetes egyeztetés után 1956. december 14-én este megjelent a Petőfi tér 3. sz. alatti házban, ahol a házfelügyelő segítségével a disszidált személyek listájáról Wachtelt keresték, ám a kelmefestő ekkor még nem volt otthon.

Márász Sándor akcióját részben segítette az a tény, hogy a kormány 1956. december 13-án elrendelte a rögtönítélő bíraskodást, mely lényegében a statárium kihirdetését jelentette. Az intézkedés jogi alapot biztosított a fegyveres karhatalmi alakulatoknak „a rend helyreállítását” célzó műveletükben.⁴ Valószínűleg Márász Sándor is tudhatott a rögtönbíráskodás bevezetéséről, ami cselekedetének egyik mozgatórugója is lehetett, azonban a törvényt meglehetősen önkényesen és egyénileg értelmezve kihasználta az alkalmat arra, hogy ismét a zavarosban halásson. December 15-én este a karhatalmista újból megszervezte különítményét. A Mosonyi utcai laktanyából „elkötött” szolgálati gépjárművön újra felkeresték Wachtelékét. A mit sem sejtő textilfestőt Nagy és Balogh együtt kísérték le az autóban várakozó Márászhoz. Ezután a budafoki révátkelőhöz hajtottak, ahol Márász közvetlen közlőre fejbeltette áldozatát, majd a csapat tagjai együttesen dobták be a Dunába Wachtel holttestét. A kivégzés után a különítmény tagjai Balogh Benjámint lakásán mosták le a bűncselekmény nyomait.

December 18-án Márász beosztottjainak kíséretében megfenyegette Wachtelnét, hogy haladéktalanul hagyja el a lakást, ellenkező esetben kilakoltatja. Időközben a XXII. kerületi Rendőrkapitányság értesítette a BRFK Központi Ügyeletet, hogy december 16-án a reggeli órákban a budafoki révátkelő közelében, lakossági bejelentés alapján ismeretlen férfi holttestére bukkantak.⁵ A BRFK Életbiztonsági Alosztálya azonnal megkezdte a nyomozást, mely során megállapítást nyert, hogy az áldozat Wachtel Domonkos negyven év körüli budapesti lakos. A gyilkosság elkövetésének gyanúja a Belügyminisztérium kötelékében szolgálatot teljesítő jugoszláv karhatalmista különítmény tagjaira vetült, mivel az intézkedésben résztvevők egyike idegen akcentussal beszélt. A volt partizánt a hatóságok már a gyilkosság elkövetése után néhány nappal azonosították, de Márász függőbbnek bizonyult a nyomozóknál és meglépett a Mosonyi utcai laktanyából. A bűnügyi szervek még aznap kiadták az országos körözést a gyilkossággal alaposan gyanúsítható jugoszláv kalandorral szemben.⁶ A felelősségre vonás elől menekülő Márászt azonban a politika, egyelőre, megmentette. Münnich Ferenc közvetlen utasítására 1957. január 29-én a rendőrség visszavonta a tettes körözését, és egyszersmind az állambiztonság hatáskörébe utalta az ügy további „felderítését”.⁷

Az utasítás hátterében a hazai belpolitikai élet eseményeit kell keresnünk. 1956 és 1957 fordulóján a Kádár-rendszer mindent megtett annak érdekében, hogy a forradalom utóvédharcait a lehető legkíméletlenebb módon felszámolja. Ehhez minden használható emberre szükség volt, aki a szovjetekkel kollaboráns rezsimit a végsőkig kiszolgálja. A rendszer alapjait képező karhatalmista különítmények, valamint a feloszlott ÁVH beosztottjain kívül számottevő társadalmi bázisa nem volt a kormánynak. A politikai vezetés 1956 decemberében igencsak instabillnak érezte hatalmát, annak ellenére, hogy a kizárólagos fegyveres erő birtokában volt. Azonban a társadalom passzív ellenállása, a munkástanácsok által szervezett általános sztrájk, illetve a forradalomban „megfertőzött” ország megvetően tekintett a régi-új rend képviselőire. A hatalom számára kérdéses volt, hogy mikor robbanhat ki újabb felkelés, de legalábbis mikor kényszerítheti teljes alávetettségre az országot a pártállami ellenforradalom. A közbeszéd tárgyát képező

forradalmi akciók, és elszigetelt, de annál nagyobb riadalmat kiváltó illegális „mozgalmak” az állambiztonságot fokozott elővigyázatosságra és sorainak rendezésére ösztökélte. Kádár János és közvetlen környezete, a főbb politikai döntéshozó személyek a Márciusban Újra Kezdjük (MUK) jelszó mögött a legyőzött társadalom fokozott aktivitását vélték felfedezni, mely aggodalom állandó készenlétre sarkalta az állambiztonság szerveit. Az „ellenállási mozgalom” 1957. március 15-re tűzte ki zászlóbontását. Eddig az időpontig, minden emberre szüksége volt a hatalomnak, amennyiben feltétlen hűségét fejezte ki – és ezt kész volt tetteivel is bizonyítani – a fennálló rendszer szolgálatában. Abban a pillanatban, mikor az MSZMP vezetésének már nem kellett tartania újabb tömegmozgalmaktól, a kíméletlen megtorlások és letartóztatások kiterjedtek a köztörvényes bűncselekménnyel gyanúsíthatóvá vált személyekre is. A szervek munkája gőzerővel folytatódott; a kihallgatások és őrizetbe vételek, a vizsgálati és operatív munka most már kiterjedt a korábban megbízhatónak nyilvánított káderekre is. A hatalomnak többé nem volt szüksége olyan „elvtársra” aki köztörvényes bűncselekmények elkövetésével lejáratja az új rendszert, és képtelen beilleszkedni a proletárdiktatúra által megszabott új társadalmi rendbe.

Márász Sándor letartóztatására 1957. március 19-én került sor. A legfelsőbb vezetés által jóváhagyott intézkedés végrehajtására a BM ORFK Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálati Osztálya kapott utasítást. Az állambiztonság végig tudott Márász Sándor hollétéről⁸ és a Wachtel-gyilkosságban játszott szerepéről, de – a fentiek miatt – csak 1957. március 15-e után fogták el.

A gyanúsított, kihallgatása alkalmával részletesen elmondta Wachtel Domonkos meggyilkolásának körülményeit, és nem tagadta, hogy készült a kelmefestő „elintézésére”. Márász kihallgatása során olyan mesével állt elő, ami a forradalom utáni megtorlás légkörében még akár hőst is csinálhatott volna belőle. A valóságfelemekkel kevert történetben Márász igyekezett kidomborítani „forradalmi” érdemeit, és letartóztatását abban a színben feltüntetni, hogy ő már az „ellenforradalom” alatt következetesen kiállt a „munkás-paraszt hatalomért”. Elgondolását arra a találkozásra alapozta, amikor 1956. november 2-án felkereste régi ismerősét Szekeres József filmrendezőt, aki aztán értesítette a nemzetőröket, és egy rövid ideig őrizetbe vették a volt ÁVH-s ügynököt. Márász fantáziája élénken működött, mikor a Wachtel Domonkos meggyilkoláshoz indítékot keresett. A kelmefestőt volt csendőrezredesnek és „aktív ellenforradalmárnak” titulálva próbálta félrevezetni a vizsgálati szervet, hogy a gyilkosság valójában az ellenforradalom idején elkövetett atrocitások miatt történt felelőségre vonás volt. Kitalálta továbbá, hogy 1956 október 30-án a pártház ostroma után látta Szekereset, amint az filmfelvételeket készíti a népitéletekről, majd követte őt, aminek a következtében Szekeres és Wachtel elfogták és átadták a nemzetőröknek. A szándékos hazugság által tarkított vallomást részint a politikai helyzet inspirálta. Másrészt viszont Márász arra számított, hogy leplezheti a valódi indítékot, a nyereségvágyból elkövetett emberölést.

A vizsgálat során azonban bebizonyosodott, hogy Wachtel Domokos sohasem volt csendőr, és az „ellenforradalom” alatt passzív szerepet töltött be. Egyértelműsítette azt is, hogy Márász előre megfontolt szándék szerint követte el a bűncselekményt, amivel az volt a célja, hogy Wachtel lakását megszerezze. Tisztázatlan volt viszont az elkövető társainak kiléte és azok szerepe. Az bűnügyi nyomozók Nagy Ferenc karhatalmistát már 1956. december közepén a gyilkosság után néhány nappal őrizetbe vették és kihallgatták. Az Életbiztonsági Alosztály munkatársai Nagy vallomása alapján már decemberben tisztában voltak Márász Sándor szerepével, sőt harmadik társuk felderítése is csupán idő kérdése lett volna. Azonban az említett politikai okok miatt az ügyet „ejteni” kellett. 1957. március 19-én aztán Nagy Ferencet is előzetes letartóztatásba helyezték és kihallgatása során nyilvánvalóvá vált bűnrészessége a gyilkosságban. Nagy kihallgatása során fény derült arra is, hogy Márász, mint ötletgazda irányította az eseményeket, és mind Nagyot, mind a harmadik ismeretlen társát a csendőrezredes-ellenforradalmár hazugsággal sikerült rávenni a gyilkosságban való aktív részvételre. A nyomozás felderítette a harmadik tettestárs kilétét is. Balogh Benjámín rendőrnyomozó főhadnagy a BM II/10. (operatív technika és rádióelhárítás) Osztály⁹ beosztottjának őrizetbe vételére 1957. április 26-án került sor. Balogh a kihallgatás során elismerte

részvételét a gyilkosság elkövetésében, és semminemű megbánást nem tanúsított, még akkor sem, amikor kiderült, hogy Wachtel Domokos előéletét nem terheli csendőri szolgálat vagy „ellenforradalmi” tevékenység. A rendőr főhadnagy is megerősítette, hogy Márász Sándor kérésére segített a kelmefestő „elintézésében” és kijelentette, hogy nem volt tudomása arról, hogy a társa mit ért pontosan „elintézés” alatt. Mind Nagy Ferenc, mind Balogh Benjámint egybehangozóan állították, hogy nem tudtak Márász emberölési szándékáról, és mindannyian a volt partizán cselvetésének áldozatává váltak. Ennek némiképp ellentmond az a tény, hogy sem Nagy, sem Balogh nem tiltakozott Márász hivatalos eljárást színlelő módszere ellen, egyikőjük sem emelt szót, azért, hogy egy „volt csendőrezredest” megöljenek. Végig segédkeztek Márásznak a gyilkosság lebonyolításában, a holttest, valamint a nyomok eltüntetésében, sőt megfogadták, hogy hallgatnak a történetekről.

A vizsgálat további szakaszában azonban a politika ismét közbeszólt: 1957. május 15-én szabadlábba helyezték Balogh Benjámint, majd május 23-án Nagy Ferencet. Mindkettőjükkel szemben határoztak a nyomozás megszüntetéséről is. A dossziében található jellemzés szerint „Balogh elvtárs magatartásáról az ellenforradalmi események alatt bebizonyosodott, hogy osztályhű, bátor, szolgálatkész elvtárs. Jelenleg kormány kitüntetésre van felterjesztve.”¹⁰ A politikai nyomozó szervek törekvése egyértelműen az volt, hogy Balogh Benjámint és Nagy Ferencet megbízható kádernek állítsák be, és semmiféle joghátrány ne érje őket. Márász Sándornak azonban bűnhődnie kellett. Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása után elkészült a vádirat is. A Fővárosi Katonai Ügyészség azonban ragaszkodott Balogh Benjámint és Nagy Ferenc felelősségre vonásához is, amely végül jogi sémákba öntött kompromisszummal ért véget, Tömpe István belügyminiszter-helyettes bábáskodásával.¹¹ Nagy Ferenc további sorsáról nem tudunk,¹² de Balogh Benjámint fényes karriert futott be az állambiztonságnál.¹³

A Wachtel-gyilkosság valójában nem politikai indíttatású bűncselekmény volt, hanem köztörvényes büntett, aljas indokkal előre kitervelt emberölés, amit a politikai helyzet tett lehetővé azért, hogy a karhatalomban szolgálatot teljesítőknek a rendszer – megszilárdításáért vívott küzdelem közepette – sok mindent elnézett. Később, a kádári konszolidáció első időszakában, már terhessé váltak a Márászhoz hasonló kalandorok, ezért a hatalom a lehető leghamarabb szabadulni kívánt tőlük.¹⁴

Már Münnich Ferenc 1957. januári utasításakor is nyilvánvalóvá vált az ügy azon aspektusa, miszerint a politikai akarat közvetlenül az állambiztonsági szerveken keresztül, egy előre megfogalmazott koncepció szerint Márász Sándort először futni hagyta, majd kizárólagos bűnbaknak tette meg.

A bírósági ítéletben található indokolásban sajátos logikával pont az ellenforradalmi rendszer kreált Márászból politikai bűnözőt, amikor megfogalmazta, hogy „a vádlott által elkövetett gyilkosság nagymértékben ártott államrendünk megszilárdulásának ellen [sic!] és kedvezőtlen színben tüntette fel mindazok előtt államrendünket, és karhatalmi szerveinket, akik a gyilkosságról tudomást szereztek. Vádlott cselekményével szinte helyre nem hozható erkölcsi kárt okozott.”¹⁵ Márász Sándort a katonai bíróság első fokon halálra ítélte, amelyet a Legfelsőbb Bíróság – kegyelmi kérvényét elutasítva – 1958. január 22-én jogerősnek nyilvánított. Az ítéletet 1958. február 26-án végrehajtották.

Dokumentumok:

1. Bűnügyi jelentés, 1956. december 18.

Budapesti Rendőrfőkapitányság
Bűnüldözési és Körözési Osztály
Életbiztosítási Alosztály

J e l e n t é s

Budapest, 1956. dec. 18.

Jelentjük, hogy Wachtel Domonkos sérelmére elkövetett gyilkosság ügyében a mai napon megjelentünk a XXII. ker. kapitányságon, valamint a bűncselekmény helyszínén, hogy az ügyre vonatkozólag további felderítést végezzünk.

A XXII. ker. kapitányságon közölték velünk, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában a helyszín körül járőr szolgálat is volt beütemezve, melyet Polonkai Sándor r. őrm. bts. valamint tíz honvéd személy végzett. Az ezekkel folytatott beszélgetés különösebb eredményt nem hozott. A járőr-szolgalat tagjai elmondották, hogy szolgálatuk alatt senkivel nem találkoztak, senkit nem igazoltattak és bűncselekménnyel kapcsolatban egyebet elmondani nem tudtak.

A helyszín környékén eljárva kikérdeztük, Szuhán Istvánné XXII. Vágóhid u. 1. sz. alatti lakost, aki elmondotta, hogy dec. 15-ről 16-ra virradó éjjel, arra lett figyelmes, hogy az ablakán, mely a rév átkelővel pontosan szemben van, erős fénysugár világít be, majd autóbúgást hallott, amelyből következtette, hogy a házzal szemben gépkocsi állt meg.

Ezzel kapcsolatban elmondotta, hogy a bűgás hangjából ítélve úgy vette ki, hogy a gépkocsi köves útról jött, a sarkon visszatolatott, majd farral fordult a rév átkelő irányába. Ezzel kapcsolatban többet elmondani nem tudott. Az ablakon nem nézett ki, így nem látta, hogy milyen kocsi érkezett oda, kik voltak abban és mit csináltak. Arra sem emlékszik, hogy ez milyen időtájban történt, csak azt tudja, hogy az éjfél utáni órákban lehetett.

A továbbiak folyamán kikérdeztük Bodó Jánosnét, aki a 701-es uszály kormányosának a felesége. Fenti uszály múlt hét közepétől a hajóállomáson vesztegel, amely a bűncselekmény helyszínétől kb. 50 méterre van. Bodóné elmondotta, hogy dec. 15-ről 16-ra virradó éjjel, az éjfél körüli órákban egy közelből eredő lövést hallott. Ezzel kapcsolatban közelebbit elmondani nem tud, mivel a hajóablakon nem nézett ki és a fedélzetre sem ment fel. A lövésnek sem tulajdonított különösebb jelentőséget, mivel a környéken minden éjjel szoktak lövöldözni.¹⁶ A lövést csak reggel hozta összefüggésbe a halálesettel, mivel arról reggel szerzett tudomást.

További felderítés céljából eljártunk az V. ker. kapitányságon, a végett, hogy ott érdeklődjünk, hogy a fenti a fenti osztályon indult-e eljárás Wachtel Domonkos ellen, mivel V. kerületi lakos, vagy pedig a fenti kapitányságról voltak-e érte az állítólagos rendőrök és nyomozók. Itt Adamik ales. bts. úgy tájékoztatott, hogy a fenti osztály nem indított nevezett ellen eljárást, tudomása szerint a főosztályon sem jártak el az ügyben. Közölte a továbbiakban, hogy a kapitányságon kívül a kerületben van karhatalmi ezred is, amely Bondár őrgy.¹⁷ parancsnoksága alatt V. ker. Szabadság tér 16. sz. alatt székel.

Fenti helyen eljárva Bondár őrgy. elmondotta, hogy tudomása szerint, parancsnoksága alá tartozó személyek nem jártak el Wachtel Domonkos ügyében. Közölte még azt is, hogy velük együtt párhuzamosan működik a jugoszláv önkénteseknek egy rendőri csoportja, amely részint egyenruhás, részint civil ruhás személyekből áll, rendőrigazolvánnyal rendelkeznek, és különféle akciókat hajtanak végre. Valószínűnek tartja, hogy nevezett ügyében ezek a szervek jártak el. Közölte továbbá azt is, hogy ezek az önkéntesek, a Beloianisz utcában székelnek, azonban a Mosonyi utcai laktanyában is vannak egységeik.

További nyomozás során alapos gyanú merült fel arra vonatkozólag, hogy Wachtel Domonkos lakásán a fenti szervhez tartozó Márász Alexander (Vidice, 1927. VII. 9. Anyja: Jurics Adriana, apja Simon, állandó lakása: Tiszavasvári, Salétrom u. 5. ideigl. lak: Lévy O. u.) járt el két társával egyetemben.

A nyomozás további szakaszában, a Mosonyi utcai laktanyában, Márász Alexander felismerte az eljáró nyomozókat, és mielőtt elfogására kerülhetett volna sor, a laktanyából megszökött.

Preyer Hugó
r. ny. hdgy.

Gere István
r. ny. alhdgy.

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 8. Géppel írt másodlat aláírás nélkül.]

2/a. A Budapesti Rendőr-főkapitányság Karhatalmi Zászlóaljának jelentése, 1956. december 5.

Bpesti Főkapitányság
Karhatalmi Zászlóalj

J e l e n t é s

A Corvin áruházból szerzett értesülés alapján, a mai napon megjelentünk a Lenin krt. 61. alatt Nagy Lajos szabó lakásán, ahol a mellékelt jegyzékben¹⁸ feltüntetett szövetárut találtuk.

Dec. 4-én egyik bajtársunk megjelent fent nevezett lakásán és kifejezte óhaját, hogy ruhát kíván csináltatni. Nagy Lajos ruhaszövetet 900.-Frt.-ért, kabát szövetet 850.-Frt.-ért ajánlott, méterenként. A beszélgetés folyamán Nagy elmondta, hogy részt vett a felkelésben és, hogy dec. 6-án is részt fog venni a felkelésben.¹⁹

A mai napon szemtelenül viselkedett rendőreinkkel, sőt egyiket meg is lökte. Rendőreink ott léte alatt sikerült több telefonhívást leadni, és perceken belül a ház folyosói tele lettek emberekkel, főleg fiatalokkal. Számos fiatal beretvátlan volt. A paprikás hangulatra való tekintettel előállítottuk a szabót és apósát, aki természetesen tud a dolgokról és maga kérte, hogy ő is jöhessen. Kérésének eleget tettünk.

Budapest, 1956. dec. 5.

Horváth Mihály
hdgy.

Mikula Ján
örm.

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 57. A géppel írt jelentés Horváth Mihály és Mikula Ján aláírásával. A dokumentum alján ceruzával a következő szöveg olvasható: „Nagy Lajos összejátsszik a Corvinban egy Kovács nevűvel a szövetosztályon. Horváth” A hátoldalon kék ceruzával: „Márász ügyszög”. Fekete tintával: „ O. B. Ny. H.”²⁰ Nem fordul elő: adta 23-as.” Majd alatta zöld tollal: Los. Ezer elv. További eljárás végéig felfüggeszteni. Szalma.²¹”]

2/b. A Vizsgálati Osztály jelentése, 1956. december 21.

BM. Budapesti Rendőrfőkapitányság Vizsgálati Osztály

16/1956

J e l e n t é s

1956. december 21-én.

Jelentem, hogy f. évi december 5-én Nagy Lajos VI. Lenin-krt. 61. sz. alatt lévő szabómester lakásán egy rendőregyenruhát viselő egyén házkutatást akart tartani azzal az ürüggyel, hogy lakásán lopott szöveteket rejteget, terror cselekményekben vett részt. stb. Vele volt egy polgári ruhás fiatalember, aki törve beszélt magyarul.

A szabómester írásbeli határozatot kért a házkutatásról, de ilyet felmutatni nem tudtak, ezért vonakodott eleget tenni felszólításuknak, hogy kövesse őket a rendőrségre, és a szövetet adja elő. Ekkor a rendőr egyenruhát viselő egyén, pisztolyt vett elő és azzal akarta kényszeríteni szöveteinek átadására, miközben többször pofon vágta.

Ezalatt a szabómester felesége telefonált a kerületi kapitányságra, ahonnan két rendőr jelent meg és a szabómestert előállította a Főkapitányságra a zsarolók referálása alapján. Itt megállapítást nyert, hogy Nagy Lajos szabómester legálisan vásárolta a szöveteket és semmiféle terrorcselekményben részt nem vett, csupán zsarolási kísérletnek esett áldozatul.

Nagy Lajos és felesége az előtte bemutatott fényképben határozottan felismerte azt a rendőregyenruhát viselő személyt, aki nála házkutatást akart tartani és őt szöveteivel együtt el akarta hurcolni. A fényképen felismert Márász Alexander azonos Wachtel Domonkos vegytisztító kisiparos gyilkosával.

Feltehető, hogy Márász Alexander több kisiparost zsarolt meg hasonló módon. A társaságában polgári ruhás egyén jugoszláv állampolgárnak mondta magát és Drazics Drágó²² munkásőr igazolvánnyal igazolta magát. Száma: 006360.

Orosz István r.szds.

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 63. Géppel írt másodlat Orosz István aláírásával.]

3. Nagy Ferenc kihallgatásának jegyzőkönyve, 1956. december 26.

B. M. Budapesti Rendőrfőkapitányság
Fegyelmi Alosztálya

Szám: 1246/1956.

Gyanúsított kihallgatásról
Jegyzőkönyv

Készült Budapest, 1956. évi december hónap 26. napján délelőtt 10. 10 órakor szolgálati hatalommal való visszaéléssel gyanúsított Nagy Ferenc rendőr kihallgatása alkalmával. [...]²³

Gyanúsított az ügyel kapcsolatban a következőleg nyilatkozik:

Gyanúsítást megértettem magamat nem érzem bűnösnek.

Előadom, hogy 1956. november hó 14-én lettem rendőr, a Karhatalmi Ezredhez kaptam beosztást. Itt a IV. századnál a 3. Rajban teljesíttem szolgálatot, rendfokozat nélkül. Előadom, hogy kb. 3-4 hete Márász Sándor r. fhdgy. volt jugoszláv partizán, felkeresett a szobában és közölte velem, hogy szereljek fel. Azt nem közölte velem, hogy hová fogunk menni.

Amikor felszereltem együtt mentünk le az utcára (Mosonyi utca) ahol egy személygépkocsi várt ránk. Tudomásom szerint a kocsi a Belügyminisztériumhoz tartozott. A gépkocsiban már ült két civil ruhás személy, akiket ez ideig még nem láttam. Megjegyzem, hogy a körletből az utcáig tartó úton Márász velem semmit sem közölt.

A két civilre vonatkozólag, hogy ők hol teljesítettek szolgálatot, sem Márász részéről, sem pedig a két civil egyén részéről nem történt.[sic!]

A két civil egyén nevét is úgy tudtam meg, ahogyan beszélgettek Márással és ő a nevükön szólította őket.

Balogh nevezetű személy: egy 170-175 cm magas, sovány arcú, szőke hajú, borotvált bajusz, sovány testalkatú, lassú, vékonybeszédű. Szürke öves télikabátot és sveicisapkát hordott.

Molnár nevezetű személy: kb. 175-180 cm magas, sovány arc és test, barna hajú, szürke télikabát volt rajta.

Egyébként a fenti két személyen különös ismertetőjelet nem vettem észre. Rendfokozatukat nem ismertem meg. Beosztási helyükről nem tudok közelebbit mondani. Márász Sándor közelebről ismerhette őket, mert tegező viszonyban voltak egymással.

Csillaghegy felé vezető úton egyáltalán nem beszélünk, illetve nem beszéltek arról, hogy hová és miért megyünk. Velem még akkor sem közölték, hogy miért megyünk Csillaghegy Pozsonyi útra, amikor a kocsi már megállt a ház előtt. Velem csupán azt közölték, hogy az illetőnek nagy szerepe volt az ellenforradalmi események alkalmával, valami ezredesnek nevezték ki őt. Itt egy fiatalemberről volt szó. Név szerint Szabó Bálintra emlékszem, de bizonyosat nem tudok mondani. Még annyit közöltek velem – nem emlékszem arra, hogy melyik civil – hogy veszedelmes helyre megyünk.

Amikor a lakásban bementünk, engem az ajtóhoz állítottak órnek. Arra vonatkozólag, hogy bent a lakásban mi történt, nem volt tudomásom. Én az alatt az idő alatt, amíg hárman bent voltak a lakásban (Márász, Balogh, Molnár) bentől nem hallottam olyan valamit, ami arra engedett következtetni, hogy a lakókat bántották volna.

Amikor a lakásban megtörtént a kutatás, akkor Balogh és Márász felmentek a padlásra és ott folytatták a házkutatást. Ez alatt az idő alatt Molnár és én a lakásban tartózkodtunk. Pontosabban én az előszobában tartózkodtam, míg Molnár vagy bent a szobában, vagy kint az udvaron volt. Nem emlékszem arra, hogy Balogh, vagy Márász volt az, aki leszólt a padlásról, hogy menjünk fel. Ekkor a házkutatást szenvedők közül az ember – akinek a nevére nem emlékszem pontosan – a padláson volt Baloghhall és Márással míg a felesége és a fia velünk volt a lakásban. Amikor leszóltak a padlásról, akkor felmentünk Molnárral a padlásra, de Molnár visszament a lakásba.

Amikor a padlásra felmentem, én magam is tapasztaltam, hogy ládákból 6-7 db. valamiféle hallgató készülék, 1000 fm. bevont huzal, 3-4 db. kulccsal ellátott pénzes kazetta, 2 db. magnetofon szalag, 30-40 db. tustinta kihúzó, több körző készlet, kapcsológép, 2 db. térképtáska, (az egyik térképtáska a szolgálatot teljesítő alhdgy. bts-nál maradt. Az alhdgy. bts. akkor ügyeletes tiszt volt a laktanyában) 1 db. bőraktatáska, középen szíjjal ellátva, 1 db. pufajka öltöny új, 1 pár katonacsizma, 1 nadrág pantalló, zubbony, volt egy véres ing, a vér deréktájban volt látható rajta. Ezeket a dolgokat egy zsákba be lett rakva és beszállítottuk a Mosonyi utcai laktanyába. Itt egy jegyzőkönyvet vettünk fel, (Sövényi nevezetű rendőr írta meg a jegyzőkönyvet.) az elhozott tárgyak pedig a zászlóalj parancsnokságán maradtak. Az elkészített jegyzőkönyv egy példányát a szakaszparancsnok is megkapta.

Másnap reggel egy XIII. kerületi akcióban vettünk részt, illetve ide vittek ki bennünket, majd Bass hdgy. utasítására átvittek bennünket Márással a csillaghegyi előző helyre, ahonnan el kellett hozni az ottmaradt mosógépet, porszívógépet, cérnát, és még valamilyen más gépet amit nem ismerek.

Amikor megérkeztünk Csillaghegyre, becsöngettünk és a fiú nyitott ajtót. Amikor közöltük vele, hogy az előző nap este talált dolgokat el akarjuk vinni, ő kijelentette, hogy

nem adja oda, várjuk meg az anyját. Mi közöltük vele, hogy nem várjuk meg az anyját és összeszedtük a fent említett dolgokat és a gépkocsiba raktuk fel. A kocsira rakásban maga a fiú is segítségünkre volt. És segítségünkre volt a gépkocsi vezetője is.

Ezeket a dolgokat magunkkal vittük. Előzőleg Márász egy írást adott az elvitt dolgokról és ezeket a dolgokat is a Mosonyi utcába vittük.

A fiú közölte, hogy az anyja írásért ment, amellyel igazolni kívánja a náluk talált dolgok eredetét. Mivel azonban nekünk sietni kellett, nem vártuk meg az anyját.

Határozottan kijelentem, hogy az első alkalommal, amikor négyen voltunk a házkutatás lefolytatásánál, senki közülünk sem bántotta, sem a gyereket, sem a férfit. A második alkalommal ugyancsak nem bántottuk a gyereket. Határozottan tagadom, hogy akár a két civil ruhás egyén, vagy Márász és én bántottuk volna a házkutatást szenvedő egyéneket.

El kívánom mondani, hogy a fenti eset után, 1956. dec. 14-én a Beloiannisz gyárban teljesítettem őrszolgálatot, ide jött értem Márász és elkért az őrparancsnoktól, azzal, hogy egy munkában kell részt vennem.

Amikor a gyárból kimentünk egy Pobeda személy gépkocsi várakozott ránk. A gépkocsit Márász vezette és a kocsiban már bent tartózkodott az általam Baloghnak ismert egyén is.

Amikor a kocsi elindult, Márász elmondotta, hogy egy volt csendőr ezredes lakására megyünk. Azt is elmondotta, hogy az ellenforradalom alatt, mint propagandista szerepelt, és ezt nehéz rábizonyítani, el kell őt intézni.

Amikor Márász ezt a kijelentést tette, sem én, sem a kocsiban Balogh nem kérdeztük meg, hogy hogyan kívánja Márász elintézni a volt csendőr ezredest.

Azt, hogy Márász mit gondol elintézés alatt, nem tudtam, arra gondoltam, hogy Márász és Balogh dolga és mivel velem bővebbet nem közöltek, nem gondoltam arra, hogy Márász mit fog elkövetni.

Amikor a kelmepestő lakására érkeztünk, nem voltak odahaza. Engem visszavittek az őrhelyemre a gyárba. Én másnap délig voltam szolgálatba ezen a helyen.

A szolgálat leadása után – mivel már késő volt nem tudtam hazamenni, így a laktanyában aludtam. Este kilenc óra felé, lehetett 10 óra is, Váczi az első raj parancsnoka szólt, hogy menjünk ki a Keleti p. u. – hoz igazoltatásra. A mi rajunkból négyen mentünk ki, ketten pedig egy másik rajtól. Az első rajban volt Márász is, aki egyébként a gépkocsit vezette.

A Keleti pályaudvaron megkezdtük az igazoltatást, a honvédségi karhatalmistákkal együtt. Ez a munka kb. 12 óráig, vagyis éjfélig tartott. Én harmadmagammal bevonultam a laktanyába és lefeküdtem. A másik két társamat névről nem ismerem.

Lefekvésem után kb. 1-1 ½ órára megkeresett Márász, és azt kívánta, hogy öltözzek fel, és menjek vele. Nem közölte velem, hogy hová fogunk menni. Amikor a laktanyából kiléptem ott volt az a Pobeda, ami valószínű, hogy az volt, amelyikkel már egy alkalommal a kelmepestő lakásán voltunk.

Nagy Ferenc r. gyanúsított jkv-nek folytatása a 1246/1956. sz. ügyben, ugyanakkor, ugyanott.

A gépkocsiban ismét bent volt az általam Baloghnak ismert civil ruhás személy is.

Amikor a lakáshoz érkeztünk, Márász közölte velem, hogy menjünk fel és hozzuk le a lakásáról az illetőt. Ekkor én és a civil felmentünk a kelmefestő lakására és levittük a kocsiba. Ezt követően Márász elindította a kocsit, de én csak akkor vettem észre, hogy hol vagyunk, amikor a Beloiannis gyár előtt leállítottak igazoltatásra.

Ezután Márász a gépkocsit Budafok felé vezette, majd a zománcgyár mellett a Duna felé irányította a kocsit. A révnél álltunk meg. Itt Márász és Balogh kiszálltak a kocsiból velem együtt. Ekkor Márász felszólította az illetőt, (kelmefestőt) az kiszállt, Márász hátrattette a kezét, majd megkötözte. Ezután a Duna felé mentünk. Elöl ment Balogh, utána a kelmefestő, majd Márász és őt követtem, mint utolsó én. Balogh a kompmotornál valamit motoszkált, ekkor a kelmefestő kb. két méterre állt Baloghtól. Előzőleg amikor a gépkocsitól elindultunk a Duna felé, a kelmefestő azt a kijelentést tette, hogy „ne vegyétek el az életemet, mindent elmondok” erre a kijelentésre senki nem felelt. A kelmefestő mellett közvetlen Márász állt, én Márász mögött kb. két méterrel álltam. Arra lettem figyelmes, hogy azt mondotta az illetőnek, hogy „nézzen félre!” ekkor a lövés elhangzott. Amikor odanéztem minden szó nélkül a Dunába esett bele a kelmefestő.

Én az illetőnek sem a nevét, sem a foglalkozását nem tudtam, csupán annyit közölt velem Márász, hogy egy volt csendőrezredes. Arra vonatkozólag, hogy mi oka volt Márásznak ezt az egyént eltenni láb alól nincsen tudomásom, azonkívül amit már előzőleg elmondottam.

Tagadom, hogy más alkalommal voltam volna külön akción Márásszal, tagadom, hogy a rendőri szolgálatom alatt bárkinek is tetteleges bántalmazást okoztam volna. El kívánom mondani, hogy nagyon bánt az a körülmény, hogy nem ismertem Márász szándékát és azt nem tudtam megakadályozni, annál is inkább, mivel nagyon szerettem volna továbbra is részt venni a karhatalom munkájában.

Egyebet elmondani nem kívánok, vallomásomat minden kényszer nélkül tettem meg, az helyesen van felvéve és a jegyzőkönyvet elolvasás után helyben hagyólag aláírom.

Nagy Ferenc r.

Jkv. lezárva: 1956. december hó 27-én 12.20 órakor.

Horváth József r. szds.
fegyelmi előadó

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 134–136. Géppel írt másodlat Horváth József és Nagy Ferenc aláírásával.]

4. A Vizsgálati Osztály jelentése, 1957. február 4.

Belügyminisztérium
ORFK Politikai Nyomozó Főosztály
Vizsgálati Osztálya

Szigorúan titkos!

Jelentés
Wachtel Domokos meggyilkolása ügyében.
Budapest, 1957. február 4.

A Budapesti Rendőrkapitányság nyomozást folytatott ismeretlen tettes ellen, Wachtel Domonkos textilvegyész, Budapest, XIII. ker. Gogoly u.38. szám alatti lakos meggyilkolása miatt.

A nyomozás megállapította, hogy 1956. december 16-án a XXII. ker. Kapitányság értesítése szerint, Budafokon a rév átkelő közelében egy ismeretlen férfi holttestét találták meg a Duna partján. A nyomozás kétségtelen megállapítása szerint, a holttest Wachtel Domokos személyével azonos. A megtalálás körülményeiből az is megállapítást nyert, hogy Wachtel Domokos gyilkosság áldozata lett, mivel kezei hátra voltak kötözve, és a halál a lövések következtében állott be.

Megállapítást nyert továbbá, hogy Wachtel Domonkost lakásán rendőri egyenruhás és polgári ruhás egyének keresték fel, december 14-én, este 9 óra tájban. Majd a gyilkosság elkövetésének éjszakáján, lakásáról rendőri és polgári ruhás egyének elhurcolták. A nyomozás szálai a Mosonyi utcai laktanyában szolgálatot teljesítő karhatalmi alakulathoz²⁴ vezettek. Felderítettek egy Nagy Ferenc nevű rendőrt, aki beismerte, hogy december 14-én Márász Alexander nevű személlyel együtt elhatározták, hogy Wachtel Domonkost megölik. Márász azt állította, hogy Wachtel 1945 előtt csendőrezredes volt, jelenleg is fasiszta tevékenységet fejt ki, mivel azonban cselekményeit bizonyítani nem lehet, el kell őt intézni. December 14-én nem találták Wachtelt lakásán, ezért december 15-én Márász magával hívta újból Nagyot Wachtelért. Gépkocsival elvitték Wachtelt a budafoki révátkelőhöz. Itt Márász pisztollyal fejbe lőtte Wachtelt, majd Nagy és egy másik a padlóról bedobták a Dunába.

Márász Alexander, mint jugoszláv önkéntes teljesített a Mosonyi utcában szolgálatot. A nyomozás során a laktanyában nem találták, ezért körözést bocsátottak ki ellene, december 18-án.

Felsőbb utasításra 1957. január 29-én Márász Alexander elleni körözést visszavonattuk.²⁵

A nyomozás azt is megállapította, hogy Márász többszörösen büntetett előéletű, és több kisiparost próbált megsarolni a közelmúlt hetekben.

Véleményünk szerint Márász Alexandert ellen, gyilkosság elkövetésének alapos gyanuja miatt, büntető eljárás lefolytatása indokolt.

Szalma József r. ny. őrgy.
osztályvezető

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 85–86. A géppel írt dokumentumon tollal az „intézkedni” utasítás olvasható. Mellette a „20-236-I/57.” iktatószám szerepel. A dossziében ugyanezen az oldalon lévő „papírfecsin” a következő kézzel írt szöveg olvasható: „Gerő²⁶ elv. Márász Alexandert őrizetbe kell venni, de 15-e után. Szalma”]

5. Ügyészségi feljegyzés, 1957. február 8.

1956. Bül. 2077/6. szám.

A budapesti V. ker. Ügyészségtől

Hivatalos feljegyzés

Márász Alexander és 2 tsa. ellen 1956. október 15. Napján indult nyomozás társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás miatt. U. i. Márász Sándor és Grgurics Pál 1956. október 9. napján, az Atomenergia Bizottság személygépkocsiját tulajdonították el, majd 1956. október 11. napján ugyanezen személyek harmadik társukkal, Halmai Iván Györggyel a Pártközpont egyik személygépkocsiját lopták el, mind két esetben abból a célból, hogy külföldre szökjenek. Nevezettek az ügyészség bűncselekményük elkövetése miatt, 1956. október 13. napján előzetes letartóztatásba helyezte. Az októberi események során Márász Alexander és Grgurics Pál ismeretlen körülmények között, a Főosztály Vizsgálati fogdájából kiszabadultak. Halmai Iván György az Országos Megfigyelő Intézetben volt letartóztatásban egészen 1957. január 30. napjáig, amikor is

figyelemmel az enyhítő körülményekre és az orvos szakértői véleményre, nevezettet szabadlábba helyeztem és 1957. január 31. napján az eljárást BTA. 56.§.-ára való tekintettel megszüntettem.

Ugyanakkor Márász Alexander és Grgurics Pál gyanúsítottakkal szemben, a nyomozást felfüggesztettem, és elfogatóparancsot bocsátottam ki ellenük.

1957. február 6. napján nem hivatalosan tudomást szereztem arról, hogy Márász Alexander nem hagyta el az országot, mint azt a lakhelyi értesítés szerint kaptuk, hanem a Szabadság tér 16. szám alatt lévő Karhatalmi Századnál dolgozik, mint karhatalmista. Ennek a hírnék a birtokában felkerestem az említett század parancsnokát, Bondár őrnagy elvtársat, aki közölte velem, hogy Márász Alexander bár náluk dolgozik, de nincs karhatalmi állományban, és ilyen értelmű igazolvánnyal sincs ellátva. Mégis azért dolgozhat náluk, mert nevezett november és december hónapban, a rendőrség állományához tartozott, azonban több rendbeli bűncselekmények elkövetése miatt, a rendőrség Márász személye által kompromittálva volt, ezért őt átadták a karhatalomnak. Bondár őrnagy feletteseinek utasítására foglalkoztatta századában és egyúttal elmondotta, hogy Márásznak Münnich elvtárstól van ajánló levele. Továbbá tudomása van arról is, hogy Márász ellen az államellenes bűncselekményeket vizsgáló csoport, januárban körözést adott ki, azonban Münnich elvtárs utasítására nem járnak el vele szemben, bár gyilkosság elkövetésével van gyanúsítva. Bondár elvtárs azt is közölte és egyben azt is kérte, hogy amennyiben az ügyészség el akar járni a fenti bűncselekmény miatt Márással szemben, úgy sürgős intézkedést kér, mert Márász állományba vételével most foglalkoznak, viszont ő pont azért mert egy ilyen személyről van szó, nem akarja tovább századát kompromitáltatni, és amennyiben őt onnan elküldik nem fogjuk tudni megtalálni.

Márász Alexander féle ügyről Bondár őrnagy tájékoztatása szerint, a felsőbb vezetés minden egyes tagja tud róla, így pl. Münnich elvtárs, Horváth ezredes,²⁷ Béres őrnagy,²⁸ Szalma őrnagy, stb.

Budapest, 1957. február 8. napján.

Dobosné
ügyész

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 56. A géppel írt dokumentumon Dobosné aláírása szerepel. A bal felső részen ceruzával „Csillag e.”²⁹, jobb felső részén tollal a „Gerő e.” ceruzával át van húzva. Hátoldalán tollal írt kézírással, a következő szöveg olvasható: „Szalma elv. Vegyétek őrizetbe. Horváth”]

6. Márász Sándor kihallgatásának jegyzőkönyve, 1957. március 20.

BELÜGYMINISZTERIUM
ORFK Politikai Nyomozó Főosztály
Vizsgálati Osztálya

J e g y z ő k ö n y v
Márász Alexander első kihallgatásáról.
Budapest, 1957. március 20-án.

Márász Alexander
Vodice 1927.
Jurics Adrianna
tanító
nő

Kérdés: Tegyen vallomást Wachtel Domonkos meggyilkolásáról.

Felelet: Beismerem, hogy 1956. december hó 16-án vagy 17-én az éjszakai órákban Budafok közelében a Duna parton a nálam lévő szolgálati TT. pisztollyal agyonlőttem Wachtel Domonkos nevű személyt. A gyilkosságnál jelen volt Nagy Ferenc karhatalmi beosztott, aki a Szabadság-téri egység³⁰ teljesít szolgálatot és Balogh Benjámint rendőr főhadnagy, aki a BM. IX. osztályán teljesít szolgálatot.

Kérdés: Mi készítette arra, hogy a gyilkosságot elkövesse?

Felelet: A cselekményt azért követtem el, mert meggyőződtem arról, hogy az ellenforradalom idején aktív ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki. A Köztársaság téri pártház ellen intézett ellenforradalmi támadás napján én is a Köztársaság téren tartózkodtam. A támadás befejezése után láttam, hogy két személy felvételeket készít a hullákról és a hullákat rugdossák. Mivel meg akartam állapítani, hogy kik ezek a személyek, nyomon követtem őket. Mind a két személy a Petőfi Sándor u. 3. sz. házba ment be. Utólag érdeklődve megtudtam, hogy az egyik személy Szekeres, aki a Dokument Filmgyárban dolgozik. Azóta disszidált. Az illetőket tovább követve láttam, hogy a Bajcsy-Zsilinszky úton ellenforradalmi cselekményeket ábrázoló fényképeket ragasztanak. Ezután a Visegrádi utcába követtem őket, így láttam, hogy mindketten bemennek az egyik házba, de a számra már nem emlékszem. Később megállapítottam, hogy a házban Wachtel Domonkos lakik. A következő napon folytattam a figyelést. Helyesbíték: ez már november 2-án volt. Kb. 14 órakor láttam, hogy két személy bement a kérdéses Petőfi Sándor utcai házba. A házon belül is követtem őket. Amikor a lépcsőn felfelé haladtam, Szekeres és társa hirtelen visszafordultak, pisztolyt fogtak rám, igazoltattak, majd kényszerítettek, hogy menjek velük Szekeres lakására. Azzal gyanúsítottak, hogy figyelem őket. Szekeres lakásából telefonált. Rövid idő múlva kb. 15 nemzetőr jött, akik őrizetbe vettek és gyalogosan a budapesti főkapitányságra kísérték. Útközben megverték, hogy alig láttam és a fejem megdagadt. Ezt megelőzően a lakáson is bántalmaztak, amiben Szekeres és Wachtel részt vett. Még azon a napon a Kozma utcai gyűjtőfogházba szállítottak, ahonnan november hó 4-én kerültem szabadlábra. Wachtel és társai tevékenységéről november 4-e után jelentést tettem, de az ügyben intézkedés nem történt. Ezért határoztam el, hogy magam szerzek elégtételt.

Kérdés: Nagy Ferencnek és Balogh Benjáminnak mi volt a szerepük ebben a cselekedetben?

Felelet: Néhány nappal a cselekmény előtt Nagy Ferencsel és Balogh Benjáminnal megbeszéltem, hogy Wachtel Domonkost eltesszük láb alól. Hajlandók voltak ebben segíteni nekem, mivel tájékoztattam őket nevezett ellenforradalmi tevékenységéről. A cselekmény elkövetésének időpontjában együtt mentünk a lakáshoz. Nagy és Balogh felmentek Wachtelért, még én az utcán gépkocsiban várakoztam. Miután Wachtelt lekísérték, együtt mentünk a Duna partra, ahol Wachtelt agyonlőttem. Emlékezetem szerint TT. pisztoly volt nálunk.

Jegyzőkönyv ideiglenesen lezárva.

Felvette:

Szép László
r.ny.szds.

Márász Alexander
gyanúsított

[ÁBTL 3. 1. 9. V-141823. 117–118. Géppel írt harmadpéldány aláírások nélkül.]

7. A Vizsgálati Osztály jelentése, 1957. március 22.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztály

J e l e n t é s
Wachtel Domonkos meggyilkolása ügyében
Budapest, 1957. március 22.

A Budapesti Rendőrfőkapitányság nyomozást folytatott ismeretlen tettes ellen, Wachtel Domonkos budapesti lakos meggyilkolása miatt. A nyomozás megállapította, hogy a gyilkosságot Márász Alexander és Nagy Ferenc karhatalmi beosztottak követték el, abban egy harmadik ismeretlen társuk is részt vett. Ezt tanúvallomásokkal és orvosszakértői véleménnyel bizonyították.

A nyomozás megállapításai alapján Nagy Ferencet a múlt év november 18-án őrizetbe vették.³¹ Kihallgatása folyamán beismerte, hogy részt vett Wachtel Domonkos meggyilkolásában. Állítása szerint ezt azért tette, mert Márász Alexander azt állította, hogy Wachtel Domonkos volt csendőrezredes, aktív ellenforradalmár. A gyilkosságot Márász követte el, aki Wachtelt pisztolyával fejbeltette.

Mivel Münnich Ferenc elvtárs a Minisztertanács Elnökének első helyettese utasítására az ügyben vizsgálatot folytatni nem lehetett. Nagy Ferencet szabadlábra helyezték, Márász Alexander és másik társa ellen eljárás nem indult.

Folyó év márciusában utasítást kaptunk, hogy ügyben folytassuk le a vizsgálatot. Ezért Márász Alexandert és Nagy Ferencet f. hó 20-án őrizetbe vettük és megkezdtük kihallgatásukat. Nevezettek vallomása és más anyagok bizonyítják, hogy gyilkosságot szervezetteren, előre megfontolt szándékkal követték el.

1956. december 16. előtt néhány nappal Márász Alexander megbeszélve társaival, hogy meggyilkolják Wachtel Domonkos, mert „aktív ellenforradalmár, de ezt nehezen lehet bizonyítani.” Ezután több alkalommal keresték Wachtelt a lakásán, hogy tervüket végrehajtsák, de csak december 16-án találták otthon. Akkor gépkocsiba ültették, amivel a Duna partra szállították. Miután a gépkocsiból kiszálltak, Márász összekötötte Wachtel kezeit, társaival kikísérte a közelben kikötött kompra, ahol Márász pisztollyal végrehajtotta a gyilkosságot. Ezután a holttestet a Dunába dobták.

Márász Alexander munkáscsaládból származik. Jugoszláv nemzetiségű magyar állampolgár. 1942-ig tanítóképzőbe járt, a felszabadulásig Jugoszláviában partizán volt. Közben kétszer megsebesült. 1945-ben az UDB állományába került, ahol 1948-ig teljesített szolgálatot. Legutóbb fhdgy. volt. 1948-ban- állítása szerint politikai meggyőződésből – Magyarországra szökött. Egy évig a jugoszláv emigrációban tevékenykedett. 1949-1954-ig internálva volt. Ezután egy ideig villanyszerelő volt, majd a BM államvédelmi szervei állományába került. 1955. Elején dekonspiráció miatt elbocsátották. Ezután, mint tejipari ellenőr, illetve gépkocsivezető dolgozott. Múlt év októberében eljárás indult ellene tiltott határátlépési kísérlet és két rendbeli gépkocsi lopás miatt. Az ellenforradalom idején szabadult a rendőrség őrizetéből. 1956. november elején karhatalmi szolgálatra jelentkezett. Azóta a gyilkosságon kívül több súlyos törvénysértést követett el. Jelenleg például a Fővárosi Katonai Ügyészség hivatali hatalommal való visszaélés miatt folytat ellen vizsgálatot.

Nagy Ferenc munkáscsaládból származik. 6 elemít végzett. 1936-ig kőművesként dolgozott, majd katonai szolgálatot teljesített. Leszerelés után alkalmi munkából élt. 1947-ig ismét szakmájában dolgozott. Akkor Csehszlovákiából áttelepült Magyarországra, hol egy 1 éves mezőgazdasági akadémiát végzett. Az ellenforradalomig különféle párt és állami funkciókban dolgozott. Az ellenforradalom után a karhatalomba jelentkezett, ahol

azóta teljesít szolgálatot. 1928-óta részt vett a munkásmozgalomban. Felszabadulás után részt vett a Kommunista Párt megszervezésében. 1949. óta párttitkár, illetve agit. prop. titkár volt.

Márász Alexander és Nagy Ferenc vallomást tettek arról, hogy Wachtel Domonkos meggyilkolásában, mint harmadik társ, részt vett Balogh Benjamin rny. fhdgy. aki a BM IX. osztályán teljesít szolgálatot.

Javasoljuk Balogh Benjamin rny. fhdgy. előzetes letartóztatását. Az erre vonatkozó határozatot jóváhagyás céljából mellékeljük.

Balácsi Béla r. ny. alez.³²

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 86–87. A géppel írt jelentésben aláírás nem szerepel. A dokumentum hátoldalán tollal a következő szöveg látható: „14 § Nagy BTÁ 56 § Balogh”³³]

8. Balogh Benjámín kihallgatásának jegyzőkönyve, 1957. április 26.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztálya

J e g y z ő k ö n y v
Balogh Benjámín gyanúsított első kihallgatásáról
Budapest, 1957. április 26.

Balogh Benjámín
Kiskunmajsa 1929.
Bugyi³⁴ Mária
r. ny. fhdgy.
magyar nemzetiségű
magyar állampolgár
Budapest, XIV. ker. Erzsébet királyné
útja 17.

Kérdés: Tegyen vallomást Wachtel Domokos kelmefestő meggyilkolásáról!

Felelet: 1956. december hó közepe táján, a pontos dátumra nem emlékszem, egyik este gépkocsival eljött a lakásomra Márász Sándor, aki tudomásom szerint a Mosonyi utcai laktanyában, a karhatalomnál teljesített szolgálatot. Márász azt ajánlotta nekem, hogy menjek vele lakást nézni. Én erre hajlandó voltam. Akkor együtt elmentünk a Mosonyi utcai laktanyához, ahol megálltunk és Márász bement az épületbe. Rövid idő múlva egy Nagy Ferenc nevű karhatalmi beosztottal jött vissza, aki rendőri egyenruhában volt, dobtáras géppisztoly volt nála. Márász és én polgári ruhában voltunk, nekem fegyverem nem volt, illetve volt fegyverem, de azt nem hordtam magamnál, mert nem volt hozzám igazolványom.

A Mosonyi utcai laktanyától a Csengery utcai garázshoz mentünk, ahol Márász benzint tankolt. Ez után, vagy ezt megelőzően rövid ideig a Keleti pályaudvarnál ácsorogtunk, mivel éppen razzia volt és néztük, hogy mi történik. Ez után Márász Sándor a Petőfi térre vezette a gépkocsit, és ott az egyik ház előtt megállította. Közben említette, hogy van egy volt csendőr, azt majd megnézzük. Miután a gépkocsit az említett ház előtt megállította, azt mondta nekünk, hogy a volt csendőr a ház IV. emeletén, a 17. ajtó alatt lakik, nézzük meg, hogy otthon van-e és aha otthon van, hozzuk le. Megadta az illető személyleírását. Azt állította, hogy szakállt visel. Mivel a kapu már zárva volt, becsengettünk és a házfelügyelő engedett be bennünket, majd bementünk a Márász által megjelölt lakásba, ahol egy férfi fogadott bennünket, kinek személyleírása azonos volt

azzal, amit Márász megjelölt, azzal a kivétellel, hogy szakállt nem viselt. Nagy Ferenc felszólította, hogy öltözzön fel és jöjjön velünk. Erre az illető öltözni kezdett. Közben az egyik ajtón kinézett egy 30 év körüli nő, de nem szólt semmit. Megkérdeztem tőle, hogy kicsoda ő, mire az illető megjegyezte, hogy a felesége. Miután az illető felöltözött, lekísértük az utcára, ahol Nagy Ferenc felszólítására beült a gépkocsiba, amit Márász elindított.

Bizonyos idő múlva a Duna-partra értünk, ahol Márász a gépkocsit megállította, majd ő és Nagy Ferenc kiszálltak a gépkocsiból és körülnéztek. Rövid idő múlva visszajöttek és Márász szólt, hogy szálljunk ki, mert csónakkal kell továbbmenni. Akkor én és a velünk lévő férfi is kiszálltunk a gépkocsiból. Ezután, Márász felszólítására előre indultam, hogy beindítsam a kb. 30 méterre kikötött csónak motorját. Láttam, hogy egy nagy csónak van kikötve, aminek a motorja valamivel le van takarva. Odaléptem, hogy azt eltávolítsam. Akkor a hátam mögött egy durranást hallottam, amire gyorsan megfordultam és láttam, hogy a férfi, akit a Petőfi téren lévő házból hoztunk el, össze volt esve. Úgy emlékszem, hogy féloldalt feküdt. Márász a férfi közvetlen közelében állt. Arra nem emlékszem, hogy volt-e valami a kezében. Megkérdeztem, „hogya mit csináltál, hiszen így engem is agyonlőhettél volna?” Azt válaszolta, hogy „arra én vigyáztam!” Ezután felszólított minket, hogy a férfit azonnal dobjuk a vízbe és tűnjünk el, mert baj lehet. Akkor Márász és Nagy felemelték, hogy a vízbe dobják. Közben lábai beleakadtak a kabátomba, ezért a lábait megfogtam és lódítottam egyet rajtuk. Így a férfi a vízbe esett. Ezt követően elindultunk a gépkocsi felé. Útközben visszanéztem és láttam, hogy a férfi nem süllyedt el, hanem a víz felszínén úszik. Ezután beindultunk [sic!] a gépkocsiba, akit Márász a lakásomhoz vezetett. Haza érve lefeküdtem, Márász és Nagy elbúcsúztak tőlem.

Jegyzőkönyv ideiglenesen lezárva.

Felvette:

Szép László
r.ny.szds.

Balogh Benjámín
gyanúsított

[ÁBTL 3.1.9. V-141823 166–167. Géppel írt jegyzőkönyv Balogh Benjámín aláírásával.]

9. Balogh Benjámín jellemzéséről készült feljegyzés, 1957. április 29.

Szigorúan titkos!

Tárgy: Balogh Benjámín
jellemzése.

F e l j e g y z é s
Budapest, 1957. április hó 29-én.

Balogh Benjámín 1929-ben született, szegényparaszt családból származik. Szülei juttatott földön dolgoznak.

A 8 általános iskola elvégzése után géplakatos szakmát tanult.

Munkahelyéről került az Államvédelmi Hatósághoz, jelenlegi beosztásába 1953-ban került. Alosztályunk területén rendszeresen operatív munkát végzett, ezen kívül részt vett műszaki munkálatokban is. Szakmai munkáját ez idáig a szakmai vezetők legjobb megelégedésével végezte, amiért a felső vezetők anyagi jutalmazásban és többszöri szóbeli dicséretben részesítették. Szakmai munkában az eltelt időben olyan gyakorlatra tett szert, hogy alosztályunk egyik erősségének számított.

Az elért eredmények viszont nem tették őt önteltté, amiért munkatársai szerették. Munkája végzése közben példamutató volt, munkáját áldozatkészen, fáradságot nem ismerve végezte.

Balogh elvtárs párttag, jelenleg is az MSZMP-nek tagja. Már az elmúlt időben is pártvezetőségi tag volt és az MSZMP vezetőségi választásánál, újból megválasztották vezetőségi tagnak. Politikai érettségére jellemző, hogy a területen észlelt hibákat nyíltan bírálni mert. Továbbképzését rendszeresen végezte, jelenleg esti iskolába jár, a gimnázium 3-ik évét végzi.

Nős, felesége szintén osztályunkon dolgozik, rendezett családi életet élnek. Káros szenvedélyéről nem tudunk.

Az 1956. októberi ellenforradalom eseményei során bátran megállta a helyét. Október 23-án rögtön jelentkezett szolgálati helyén, ahol az első éjjel rögtön jelentkezett önként fegyveres szolgálatra. 30-ig hasonlóképpen több éjszaka és napközben több akcióban vett részt. 30-án, mikor munkahelyünkről elmentünk, az ellenforradalmárok őrizetbe vették, a kerületben súlyosan bántalmazták, majd a XIV. kerületben fogva tartották. November 4-e után azonnal jelentkezett szolgálati helyén, ahol fontos operatív technikai eszközök bevezetését, illetve felderítését végezte el hálózattal és önállóan. Önkéntesen jelentkezett az operatív osztályok által megjelölt ellenforradalmi személyek letartóztatásában, és azoknál megtartandó házkutatásnál.

Összefoglalva: Balogh elvtárs magatartásáról az ellenforradalmi események alatt bebizonyosodott, hogy osztályhű, bátor, szolgálatkész elvtárs. Jelenleg kormány kitüntetésre van felterjesztve.

Markó Imre r. ny. alez.³⁵
osztályvezető

Bakos Pál r. ny. szds.³⁶
mb. alosztályvezető

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 170. Géppel írt feljegyzés Markó Imre és Bakos Pál aláírásával.]

10. Márász Sándor kihallgatásának jegyzőkönyve, 1957. április 29.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztálya

J e g y z ő k ö n y v
Márász Sándor gyanúsított kihallgatásáról
Budapest, 1957. április 29.

Márász Sándor
Sibenik-Vodice 1927.
Jurics Andreana
Budapest, VIII. Léway Oszkár u. 10.

Kérdés: Tegyen vallomást arról, hogy milyen előkészületek történtek Wachtel Domonkos meggyilkolására, ezekben kik vettek részt?

Felelet: Múlt év november hó vége felé Balogh Benjáminnal közös akcióban vettem részt. Akkor említettem neki, hogy van egy „pali”, akit el kellene intézni. Ő hajlandónak mutatkozott, hogy ebben segítsen nekem, és azt mondta, hogy mikor aktuális lesz, értesítem őt. Ennek alapján múlt év december hó közepe táján, az esti órákban felhívtam Balogh Benjámin, aki már a lakásán tartózkodott és feküdt. Tudattam vele, hogy most aktuális lenne, amit korábban beszéltünk. Megállapodtunk, hogy gépkocsival

érte megyek, és utána végrehajtjuk az akciót. A mosonyi utcai karhatalmi ezred gépkocsijával ezután Balogh Benjámint lakására mentem. Magammal vittem Nagy Ferenc karhatalmi beosztottat is, akit előzőleg ugyancsak beavattam tervembe. Balogh felöltözve várt engem, majd beült a gépkocsiba, amit én vezettem. Balogh lakásáról a Petőfi tér 3. sz. házhoz mentünk, ugyanis ebben a házban lakott Wachtel Domonkos. Ez alkalommal mind a hárman bementünk az említett házba, és ott a házfelügyelőtől érdeklődtünk, hogy Wachtel otthon van-e. Mivel azt a felvilágosítást kaptuk, hogy Wachtel nincs otthon, eltávoztunk. Ezután, egymás közt megbeszéltünk, hogy adandó alkalommal ismét elmegyünk. Erre egy-két nap múlva került sor, amikor hasonló előzmények után és hasonló módon, ismét elmentünk a Petőfi tér 3. sz. házhoz. Kb. 23. óra volt, amikor a ház előtt megálltunk. Megbeszéltem barátaimmal, hogy én a gépkocsiban maradok, mert a házban már ismernek. Ezután Nagy Ferenc és Balogh Benjámint ismét a házfelügyelőtől érdeklődték, hogy Wachtel otthon van-e. Miután azt a választ kapták, hogy Wachtel otthon van, felmentek a lakására, majd lekísérték a gépkocsiba, amelybe beleültették. Ezután a gépkocsit a Duna partra vezettem, ahol Wachtelt agyonlőttem.

Kérdés: Ezek szerint Balogh Benjámint és Nagy Ferenc előzőleg tudtak arról, hogy a kérdéses személyt elteszik láb alól és ehhez beleegyezésüket adták?

Felelet: Igen, a gyilkosságot megelőzően Balogh Benjámint és Nagy Ferenc tudtak arról, hogy gyilkosságot fogunk végrehajtani, mert ezt előzőleg megbeszéltem velük, és – mint már említettem – hajlandók voltak, hogy ebben segítségemre legyenek.

Kérdés: Balogh Benjámint és Nagy Ferenc ismerték Wachtel Domonkosot?

Felelet: Nem, ők nem ismerték Wachtel Domonkosot, amit Balogh Benjámint fel is vetett nekem, mielőtt Nagy Ferencel a lakásba ment, hogy a kérdéses személyt lekísérjék. Az volt az aggálya, hogy nem ismeri meg az általam megjelölt személyt. Ezért részletes személyleírást adtam Wachtel Domonkosról és megbeszéltük, hogy mielőtt lekísérik, le fogják igazoltatni, hogy megállapítsák személyazonosságát.

Kérdés: Miért vonta be Balogh Benjámint és Nagy Ferencet ebbe a cselekménybe?

Felelet: Azért vonta be őket ebbe a cselekménybe, mert bátor kommunistáknak ismertem meg őket, és így tudtam róluk, hogy hajlandók lesznek a segítségemre lenni, egy fasiszta „elintézésében”.

Kérdés: Mi volt Balogh Benjámint szerepe a gyilkosságban?

Felelet: Miután a gépkocsival a Duna parton megálltunk, valamennyien kiszálltunk. Nagy Ferenc elment, hogy olyan helyet keressen, ahonnan Wachtel a Dunába lehet dobni. Wachtel és én a gépkocsi mellett megálltunk, Balogh Benjámint néhány méternyi távolságból fedezett engem. Én összekötöttem Wachtel kezeit, közben ellenforradalmi tevékenységéről faggattam, de nemleges választ adott. Közben Nagy Ferenc visszatért. Én megnyugtattam Wachtelt, hogy nem lesz semmi baja, csak átvisszük a túlsó oldalra. Akkor valamennyien elindultunk a kompra felé. Előzőleg Balogh azt a megjegyzést tette – gúnyosan – hogy elmegy és beindítja a motort. Elöl ment Balogh, utána haladt Wachtel, akit Nagy Ferenc követett. Én mentem a végé. Ilyen sorrendben érkeztünk a közelben lévő kompra, ahol még néhány kérdést tettem fel Wachtelnek, aki kérdéseimre azt mondta, hogy nem akar áruló lenni. Közben Nagy Ferenc és Balogh Benjámint – suttogva – azt ajánlották, hogy ne lőjek, mert azt a környéken meghallják, inkább üssük fejbe a géppisztoly agyával. Én ezt nem tartottam szükségesnek, és Wachtelt a nálam lévő TT. pisztollyal fejbe lőttem. Miután összeesett közös erővel felemeltük és bedobtuk a Dunába.

Kérdés: Hová mentek a gyilkosság után?

Felelet: A gyilkosság után Balogh Benjámint lakására mentünk, ahol Balogh és én megmosdottunk, mert néhány vércsepp volt a ruhánkon és egyébként is piszkosak voltunk.

Jegyzőkönyv ideiglenesen lezárva.

Felvette:

Szép László
r. ny. szds.

Márász Sándor
gyanúsított

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 126–127. Géppel írt jegyzőkönyv Márász Sándor aláírásával.]

11. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1957. május 9.

B. M. ORFK. II. Főoszt. Vizsgálati Osztálya

Szám: _____/19_____

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 1957. évi május hó 9. Napján a Budapest II. ker. Gyorskocsi utca 31. Szám II. emelet 206. Ajtó alatti helyiségben.

A tanú (neve, szül. éve helye, foglalkozása, lakása): Csonka István,³⁷[...] ³⁸ rny. szds. [...]

A tanú – törvényes jogaira, valamint a hamis tanúzás következményeire történő figyelmeztetés után – vallomását az alábbiakban adja elő.

Márász Sándor ügyében tanúként fogom kihallgatni. Figyelmeztetem, hogy vallomását az igazságnak megfelelően tegye meg, mert a törvény a hamis tanúzást szigorúan bünteti.

Kérdés: Nyilatkozzon Márász Sándor tevékenységéről!

Felelet: A figyelmeztetést megértettem és a feltett kérdésre a következőket adom elő: Márász Sándort 1954. márciusában ismertem meg, mint az ügynökség egyik tagját. Ezután én foglalkoztattam. Az volt a feladata, hogy a jugoszláv emigránsok körében végezzen felderítést kémelhárítási céllal. Milkovics Sándor néven a VIII. ker. Kisfüvaros utca 8. szám alatt lakott. A lakást az államvédelmi szervek biztosították részére, az konspirált lakás volt. Ellenőrzés során megállapítottuk, hogy a tiszalöki internálótáborból történt szabadulás után, kapcsolatba került egy Kiss Erzsébet nevű tiszalöki óvónővel. Kiss Erzsébet tanúvallomást tett arról, hogy Márász Sándor közölte vele, hogy ő az államvédelmi szerveknek dolgozik, feladata, hogy jugoszláv területekről térképeket készítsen és adjon jelentést az UDB általa ismeret munkájáról. Amikor Márász Sándor Tiszalökről Budapestre költözött, Kiss Erzsébettől egy törpe szuper rádiót, egy öltöny ruhára való pénzt, és valamennyi fehérneműt hozott el azzal, hogy ezeket vissza fogja adni. Ez azonban nem történt meg. Tudomásom van arról, hogy a kérdéses törpe szuper rádió, egy ideig a konspirált lakáson volt. Márász Sándor be is ismerte, hogy az Kiss Erzsébet tulajdona.

Megállapításunk szerint Márász Sándor Budapesten kapcsolatot tartott fenn Ognjenovics Milánnéval, akit 1954. őszén egy alkalommal megkért, hogy írógéppel menjen fel a lakására, mert jelentést akar diktálni a budapesti jugoszláv követség részére. Ognjenovicsné később közölte velünk, hogy a kérdéses jelentést megírta, abban Márász Sándor jelentette a jugoszláv követségnek az államvédelmi szervekkel való kapcsolatát, megjelölte azt a konspirált lakást, (XIV. ker. Erzsébet Királyné út. 17. szám) ahol beszerzése történt. Ugyanakkor közölte, hogy Milkovics Sándor néven, a Kisfüvaros u. 8. sz. alatt lévő konspirált lakásban lakik. Részletesen jelentette, hogy milyen feladatokat

hajtott végre, az államvédelmi szervek részére. Ezt a megállapításunkat egyéb adataink megerősítették.

Márász Sándor figyelmét felhívtuk, hogy a konspirált lakásban nőket nem fogadhat, mivel sértené a konspiráció elveit. Márász Sándor ennek ellenére gyakran fogadott a konspirált lakásban nőket, akiknek elmondta, hogy az államvédelmi szervek titkos állományába tartozik.

Megállapításaink alapján 1954. novemberében határozatot készítettünk Márász Sándor előzetes letartóztatására. A határozatot Dósa Mátyás volt áv. százados készítette, aki jelenleg a budapesti főkapitányságon dolgozik. A határozatot a Magyar Népköztársaság Legfőbb Ügyészség Különleges Osztályának vezetője, majd Dékány István volt miniszterhelyettes

jóváhagyta. A letartóztatásra azért nem került sor, mert közben a nemzetközi helyzet megváltozott. Ennek ellenére Márász Sándort a hálózatból kizártuk, amit Dósa László volt áv. százados és én hajtottunk végre. A kizárás tényleges okát Márász Sándorral nem közöltük. A kizárást azzal indokoltuk, hogy nem volt hozzám őszinte és ezzel kapcsolatban Kiss Erzsébetre és egyik női látogatójára hivatkoztunk, akit a konspirált lakásban fogadott.

Bizonyos idővel Márász Sándor kizárása után Horváth százados, aki a XIII. kerületi osztályon dolgozott, közölte velünk, hogy Márász Sándor a XIII. kerületben, annál a vállalatnál, ahol dolgozott, a vállalat vezetőjének elmondta, hogy az államvédelmi szervek állományába tartozott, ismertette, hogy milyen feladatokat hajtott végre, konspirált lakásban lakott, stb. Erről a vállalat vezetője feljegyzést készített, amit Horváth százados eljuttatott hozzánk. Páger László r. ny. százados elvtárs 1955. elején közölte velünk, hogy Márász Sándor különböző szélhámosságokat követett el. Pl: a budapesti jugoszláv követség előtt megszólított olyan embereket, akik a követség útján érdeklődni akartak a Jugoszláviában élő hozzátartozójukról, az ilyen emberek előtt a jugoszláv követség tisztviselőjének adja ki magát, ígéretet tesz nekik, hogy bizonyos összegért elintézi, hogy soron kívül kapják meg a kért információt. Páger elvtárs ezzel kapcsolatban egy konkrét példát is említett, de arra már nem emlékszem.

Ugyancsak Páger László elvtárs útján jutott tudomásunkra, hogy Márász Sándor rövid ideig egy műbőrfeldolgozó üzemben dolgozott, ahonnan rendszeresen lopott 80x80 méretű műbőröket, amelyeket egyik barátja útján értékesített. Egy darab lopott műbőrt bűnjelként be is szereztünk.

1957. május hó 8-án Muzserák elvtárs, aki jelenleg a Vizsgálati Osztályon dolgozik, hogy feleségének egyik barátnője, aki a Pasaréti úton lakik, szerelmi kapcsolatban volt Márász Sándorral. Ez a nő elmondta Muzserák elvtárs feleségének, hogy Márász Sándor amíg vele kapcsolatban volt, gyakran beszélt a beosztásával kapcsolatos feladatairól, és egyéb kérdésekről. Pl. elmondta a nőnek, hogy ő a karhatalom felderítő csoportjában dolgozik, espressókban, vagy konspirált lakásokban találkozik emberekkel, az ezzel kapcsolatos költségeit a karhatalom megtéríti. A nő megemlítette, hogy olyat is tud Márásról, amivel Márásznak igen nagy kellemetlenséget szerezhetne, ha elmondaná. Ez a nő Márásztól teherbe esett, ezután Márász a nővel szakított. A nő nevét nem tudom.

Kérdés: Mi történt Márász Sándor tevékenységét bizonyító okmányokkal?

Felelet: A Márász Sándor tevékenységére vonatkozó anyagokat az ellenforradalom idején megsemmisítettük.

Kérdés: Mit kíván még előadni?

Felelet: Mást az ügyben előadni nem kívánok, a felvett jegyzőkönyv vallomásmat helyesen tartalmazza, amit elolvasás után aláírással megerősíték.

Felvette:

Szép László³⁹
r.ny.szds.

Csonka István
tanú

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 74–75. Géppel írt dokumentum Csonka István aláírásával.]

12. Jogerős bírósági ítélet, 1958. január 22.

Magyar Népköztársaság
Légfelsőbb Bírósága

M á s o l a t !

Katf. II. 17/1958.

A N É P K Ö Z T Á R S A S Á G N E V É B E N ! A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

Budapesten 1958. év január hó 22. napján tartott zárt fellebbezései tárgyaláson meghozta a következő

v é g z é s t :

a gyilkosság büntette és más bűncselekmények miatt M á r á s z S á n d o r karhatalmi főhadnagyellen indított bűnügyben a Budapesti Katonai Bíróság B. IV. 575/1957. számú ítélete ellen bejelentett fellebbezéseket, mint alaptalanokat:

e l u t a s í t j a .

I n d o k o l á s :

A Budapesti Katonai Bíróság a vádlottat gyilkosság büntette, háromrendbeli szolgálati hatalommal való visszaélés büntette és kétrendbeli tiltott határátlépés büntettének kísérlete miatt összbüntetésként halálra, mint főbüntetésre, ezenkívül lefokozásra, mint mellékbüntetésre ítélte. Az ítélet ellen a vádlott enyhítésért, a védő a jogi minősítés ellen és enyhítésért jelentett be fellebbezést.

A bejelentett fellebbezések folytán, a Legfelsőbb Bíróság teljes egészében felülbírálta az elsőfokú ítéletet, és ennek során azt állapította meg, hogy a katonai bíróság a tényállást a rendelkezésre álló bizonyítékok gondos mérlegelésével, helyesen és a valóságnak megfelelően rögzítette. Nem tévedett a vádlott bűnösségének megállapításkor, valamint a jogi minősítés vonatkozásában sem.

A védőnek a jogi minősítés ellen bejelentett fellebbezése alaptalannak mutatkozott. Ez irányú fellebbezésében arra hivatkozott a védő, hogy a vádlott által elkövetett cselekmény, melynek során 1956. Decemberében Wachtel Domonkos polgári egyént agyonlőtte, nem tekinthető gyilkosság büntettének, hanem csak szándékos emberölés, vagy erős felindulásból elkövetett szándékos emberölés büntettének. A Legfelsőbb Bíróság nem értett egyet a védő jogi álláspontjával. A vádlott a cselekmény elkövetése előtt már több nappal készült arra, hogy Wachtel Domonkost megöli, ennek érdekében két, vele együtt szolgálatot teljesítő társát is rábírta arra, hogy részt vegyenek Wachtel Domonkos „elintézésében”. Társainak a cselekmény elkövetésére való rábírása érdekében azt a hamis adatot közölte velük, hogy, Wachtel Domonkos csendőrezredes volt, aki az ellenforradalom alatt is tevékenykedett. Majd amikor első ízben megjelentek Wachtel Domonkos lakásán és azt nem találták otthon, nem hagyott fel tervével, hanem két újabb nap elteltével ismét érte mentek, amikor aztán Wachtel Domonkost lakásáról elvitték, és a vádlott a Duna-parton agyonlőtte. Vádlottnak az az állhatatos törekvése, amely Wachtel Domonkost elpusztítására irányult, élesen kitűnik a cselekmény több napon keresztül húzódó végrehajtásából. Előre megfontolt szándékát mutatja az a tény is, hogy társainak becsapása érdekében valótlan tényeket nem átalított kitalálni és közölni Wachtel Domonkosról. Mindezekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint

az első fokon eljáró katonai bíróság helyesen döntött akkor, amikor a vádlottnak fentebb részletezett cselekményét a gyilkosság büntették minősítette és éppen ezért az ez ellen benyújtott fellebbezés alaptalannak bizonyult.

Az enyhítésért bejelentett fellebbezések sem mutatkoztak alaposnak. A vádlott bűncselekményei közül a legsúlyosabb a gyilkosság büntette. Ezt abban az időben hajtotta végre, amikor az ellenforradalmi események következtében az ország nyugalma és a rend szilárdulóban volt, és egy ilyen bűncselekménynek az elkövetése feltétlenül közrejátszott abban, hogy ez a szilárdulás nehezen következzen be. A gyilkosság büntették elkövetési indoka is mélyen elítélendő, hiszen csupán azért hajtotta végre Wachtel Domonkos megölését, hogy annak a lakását a saját részére megszerezhesse. A vádlott által elkövetett cselekménynek azt az indító okát kétségtelenül bizonyítja az a tény, hogy Wachtel Domonkos megölése után két nappal a vádlott Alpár rendőr főhadnaggyal megjelent Wachtel Domonkos lakásán, illetve abban a házban, ahol Wachtel Domonkos lakott, mégpedig azzal a céllal, hogy Alpár főhadnagy segítségével, Wachtel Domonkos lakását, mint az onnan disszidált személyek által elhagyott és Wachtelék által jogszerűtlenül elfoglalt lakást, lefoglaltassa és a saját részére kiutaltassa. Nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a vádlott két, egyébként becsületes személyt is belesodort a bűncselekménybe, az által, hogy úgy tüntette fel előttük Wachtel Domonkost, mint csendőrezredest és ellenforradalmárt, így rábírta őket Wachtel Domonkos elhurcolására. Az egyik társa egyébként a nyomozás megindítása után, amikor rádöbben arra, hogy mihez nyújtott segítséget a vádlottnak, öngyilkosságot is követett el.

A vádlott által elkövetett gyilkosság nagymértékben ártott államrendünk megszilárdulása ellen és kedvezőtlen színben tüntette fel mindazok előtt államrendünket, és karhatalmi szerveinket, akik a gyilkosságról tudomást szereztek. Vádlott cselekményével szinte helyre nem hozható erkölcsi kárt okozott.

A többi bűncselekményei közül a szolgálati hatalommal való visszaélés is hasonló zavarkeltő, nyugtalanító hatásúak voltak és a vádlott felelőtlen önkényeskedésére mutatnak.

Mindezen körülmények mellett a vádlott javára figyelembe vehető enyhítő körülmények a Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint nem mutatkoznak olyan jelentősnek, amelyek a BTÁ 51. §-ának alkalmazásának lehetőséget adnának. A vádlott büntetlen előélete és karhatalmi szolgálata lenne enyhítő körülményként értékelhető. Ezek közül is a karhatalmi szolgálatra való jelentkezést nem lehet a javára értékelni, mert éppen ezt a szolgálatát használta fel arra, hogy bűncselekményeket kövessen el, tehát karhatalmi szolgálatra történt jelentkezésével nem használt a népi demokratikus államrend megszilárdulásának, sőt az a tény, hogy karhatalmi szolgálatban követte el a gyilkosság büntettét, inkább cselekményének a súlyát fokozza.

A fenti körülményeket egybevetve és figyelembe véve, még a cselekmény elkövetésekor megmutakozó brutalitást, annak szadista módját, hogy a vádlott Wachtel Domonkost a Duna-partra szállítva, kezeit összekötözve őt föbe lőtte, majd társával a Dunába dobta, a Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy indokoltnak mutatkozik a vádlottal szemben a cselekmény miatt kiszabható legsúlyosabb büntetésnek az alkalmazása. Erre való figyelemmel az enyhítésért bejelentett fellebbezések alaptalannak mutatkoztak, s azokat a legfelsőbb bíróság el is utasította.

A Legfelsőbb Bíróság végzése a Bp. 207. §-án alapszik.⁴⁰

Budapest, 1958. január 22.

Dr. Szimler János hb. alez. s. k. tanácsvezető, dr. Karikó Sándor hb. őrgy. s. k. előadó-
ítéletbíró, dr. Szijártó Károly hb. őrgy. s. k. ítéletbíró.

Az eredetivel egyezik!
Bp., 1958. január 27.

Kelemen Imre igü. fhdgy.
irodavezető

[ÁBTL 3.1.9. V-141823. 180–181. A géppel írt végzés első oldalán tollal az „ORFK II. Főo. Vizsg. O.” megjegyzés látható. A dokumentum végén a „Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának” eredeti körbélyegzős lenyomata látható.]

¹ Nagy Imre miniszterelnök 1956. október 28-án a Kossuth Rádióban elmondott beszéde az – általa egyébként már 1953-ban a Belügyminisztérium szervezetébe olvasztott – ÁVH megszüntetéséről valójában csak szándéknyilatkozatnak tekinthető, mely politikailag megmagyarázza, de jogilag nem indokolja az államvédelem megszüntetését. A BM államvédelmi szerveit a Kádár-kormány szüntette meg 1956. december 28-án. Pintér Tamás: A megszüntetve megőrzött Államvédelmi Hatóság. In: *Államvédelem a Rákosi-korszakban Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Szerk. Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal, 2000. 211–237.

² Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) fellelhető iratanyag egyikében sem találunk arra utalást, hogy Márász 1956. október végi kiszabadulása után milyen nemzetőri tevékenységet fejtett ki. Sem a vizsgálati dosszié, (ÁBTL 3.1.9. V-141823.) sem a „budapesti ellenforradalmárokról” készített objektum dosszié (ÁBTL 3.1.5. O-16797/1. 95.) nem említi Márász Sándor forradalom alatti szerepvállalását. Érdekesség viszont, hogy a vizsgálati osztály által készített jelentésben Márász Sándor ’56-os tevékenységét egyértelműen az „ellenforradalom” számlájára írják, anélkül, hogy említést tennének az ügy karhatalmi vonatkozásairól. (ÁBTL 1.11.9. III/1. 18. kötet 29. BM II/8. „b” alosztály jelentése.)

³ Vö. 2/a és 2/b. dokumentum.

⁴ Talán nem véletlen, hogy a Márász-ügy vizsgálati dossziéjának mellékletében található a *Népszabadság* 1956. december 15-i számának 2. oldalán lévő cikke, amely beszámol „a rögtönbíráskodás részletes szabályainak megállapításától.” (ÁBTL 3.1.9. V-141823. 29.) A rendelkezés – a lakosság megfélemlítésén túl – a karhatalom intézkedésének „törvényes” keretek közötti végrehajtását is próbálta szabályozni.

⁵ Vö. 1. számú dokumentum.

⁶ A BRFK körtelefonja valamennyi kerületi kapitányság vezetőjének, 1956. december 19. ÁBTL 3.1.9. V-141823. 16.

⁷ A BM BRFK Bűnügyi Főosztályának átírata a BM ORFK Politikai Nyomozó Főosztályához, 1957. február 4. ÁBTL 3.1.9. V-141823. 21. A Márász korábban elkövetett bűncselekményeit kivizsgáló ügyész is azt a tájékoztatást kapta, hogy az elkövető külföldön van. Vö. 5. dokumentum.

⁸ Az iratok tanúsága alapján Márászt december folyamán a rendőrségtől felfüggesztették, de letartóztatásáig aktív szolgálatot teljesített a karhatalomnál. (Vö. 5. dokumentum) Az is szembevetendő, hogy a Vizsgálati Osztály már 1957. február 4-i jelentésében javaslatot tett a Márász Sándor elleni nyomozás lefolytatására, de arra csak másfél hónappal később kerülhetett sor. (Vö. 4. dokumentum.) Márász februári karhatalmista szolgálatát bizonyítja továbbá Wachtel Domokosné 1957. május 4-i tanúvallomása, miszerint a volt partizánt egyértelműen felismerte azon a fotón, melyet a karhatalom munkájával kapcsolatos újságcikk illusztrációjára készítettek. ÁBTL 3.1.9. V-141823. 26.

⁹ 1956-ig BM IX. Osztály

¹⁰ Vö. 9. dokumentum

¹¹ A Vizsgálati Osztály jelentése, 1957. július 1. ÁBTL 3.1.9. V-141823. 102.

¹² Márász Sándor jogerős bírósági ítéletének indokolási részében megemlítik, hogy Nagy Ferenc a vizsgálat alatt öngyilkosságot követett el. (Vö. 13. dokumentum) Az 1914-ben Érsekújváron született Nagy Ferenc életpályája egyébként az átlagos kommunista káderéletutak egyike volt. A munkáscsaládból származó Nagyt a háború után az MKP hamar kiemelte és különböző pártmegbízatások alapján, mezőgazdasági szakterületen foglalkoztatta. Az 50-es években a Falusi Lakóházépítő Gazdasági Iroda (FLAGI) MDP titkára, agit.prop titkár. Később a nagytétényi Vörös Csillag Termelőszövetkezetben kőműves, aktív pártmunkás. A Márász-dossziében található környezettanulmány (149–150.) szerint Nagy Ferenc az „októberi események kezdetén megbélyegezte a felkelést, és már ez időben az eseményeket ellenforradalomnak minősítette.” A forradalom alatt november 2-án – néhány pártaktivista kezdeményezésére – belépett a nagytétényi nemzetőrségbe, mivel a szovjet csapatok közeledtének hírére belülről katonai puccsot akart társaival kirobbantani a nemzetőrség helyi parancsnoksága ellen. Az akció azonban „dekonspirálódott”, ezért Nagy Ferenc „beépülése” hiábavalónak bizonyult. November 5-én feleségével aktívan segítette a szovjet csapatok felderítő tevékenységét, majd azonnal karhatalmi szolgálatra jelentkezett. A környezettanulmányban szereplő adatközlők egybehangzó véleménye szerint „őszinte, párthű ember”. A Nagy Ferencről készített környezettanulmány, valamint a szervek „tényfeltáró” vizsgálata hozzájárult ahhoz, hogy Nagy ellen a nyomozást megszüntessék.

¹³ A forradalom alatt a BM IX. Osztály állományába tartozó főhadnagy fegyveresen harcolt a forradalmárokkal szemben és tagja volt azoknak az államvédelmi akciócsoportoknak, akik a város több pontján merényleteket követtek el a felkelők állásai ellen. Az egyik ilyen akció során a nemzetőrök elfogták és október 31-től november 4-ig őrizetben tartották. Fogsága alatt a nemzetőrök súlyosan bántalmazták, ami minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy kíméletlen és cinikus módon segédkezzen a Wachtel-gyilkosságban. November 5-én újra szolgálatra jelentkezett és részt vett a forradalmárok elfogásában és a megtorlások „halaszthatatlan” nyomozati feladatainak kivitelezésében. Előzetes letartóztatását kivéve, 1964-ig operatív technikai vonalon tevékenykedett. 1964-től G-23-as fedőjellel a BM szigorúan titkos (SZT) állományába került, posta műszaki főtanácsosi beosztásba. Fedőállásában, postai üzemvezetőként kiemelt fontosságú állambiztonsági feladatokat is ellátott. 1977-től nyugdíjazásáig alezredesi rendfokozatban, abszolút megbízható SZT-tisztként teljesített szolgálatot. Munkája elismeréseként több állami jutalom és BM kitüntetés tulajdonosa volt. Személyi anyagában semmilyen adat, vagy dokumentum nem szól a Wachtel-gyilkossággal kapcsolatos ténykedéséről, sem a Márász Sándorhoz fűződő kapcsolatáról. A Kádár-rendszer közmegebecsülésének örvendő, tisztos polgáraként 1984. március 31-én kiemelt javadalmazással vonult nyugállományba. (ÁBTL 2.8.2.5. III/V Csoportfőnökség szigorúan titkos állományú beosztottjainak személyi anyaga. G-23 fedőjelű SZT-tiszt.)

¹⁴ A forradalom utáni megtorlás időszakában megszorodó karhatalmista „túlkapások” miatt a belügyminiszter parancsot bocsátott ki az atrocitások megszüntetésére. A parancs többek közt kiemeli, hogy „a forradalmi fegyelem nem tűri az ilyen önkényeskedéseket, súlyos törvénysértéseket. Az ilyen cselekmények rontják a karhatalom tekintélyét, elriasztják a dolgozókat azon egységek munkájának támogatásától, melyek ezeket elkövetik, akadályozzák a dolgozóknak a proletárhatalomba vetett bizalma további megerősödését.” A parancs felsorol néhány esetet, ahol a karhatalmisták brutális kegyetlenséggel bántak el az intézkedés alá vont személyekkel. (A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 4. számú Parancsa Budapest, 1957. március hó 28-án. In: *Az érvényes miniszteri, miniszterhelyettesi parancsok, utasítások, közös utasítások gyűjteménye. 1957.* 3-4.

¹⁵ Vö. 12. dokumentum.

¹⁶ 1956. decemberében a főváros külső kerületeiben, főleg Csepelen megszokottak voltak a karhatalom és a munkástanácsok sztrájkorsége közötti összecsapások. A razziák során azonban a pufajkások – elsősorban erős szovjet támogatottságuk miatt – mindig erőfölényben voltak a jórészt fegyvertelen munkásokkal szemben.

¹⁷ Bondár József rendőr őrnagy 1956 decemberében az I. Budapesti karhatalmi Ezred 2. századának parancsnoka.

¹⁸ A mellékelt dokumentum közlésétől eltekintünk.

¹⁹ Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának december 2-5-i ülésén határozat született az októberi események „ellenforradalmi felkeléssé” való minősítéséről. Vö. *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956-1962.* S. a. r. Vass Henrik és Ságvári Ágnes. Budapest, Kossuth Kiadó, 1973. 13–23. Az elvi döntés értelmében minden rendszerellenes „kollektív megnyilvánulást” a plénum által hozottak szellemében kellett értékelni. Az operatív feladatok ellátására létrehozott Katonai Tanács kibővített ülésén – december 4-én – döntés született továbbá arról, hogy a honvéd karhatalmi alakulatoknak és tiszti századoknak (különítmények!) az „ellenforradalmi” megmozdulásokat kíméletlenül el kell fojtani. A szerv közvetlenül a fegyveres erők miniszterének, Münnich Ferencnek az alárendeltségében működött, aki már december 5-én utasította az illetékes kormány szerveket a rendeletben foglaltakról. A feladatok végrehajtásával – többek közt – Marosán György államminisztert bízták meg, aki az 1956. december 6-i provokatív célzatú vörös zászlós felvonulást is előkészítette. Marosán később Pécsen is hasonló akciót szervezett, melynek egyértelműen az új hatalommal szemben álló tömegekkel való fegyveres leszámolás volt a célja. (Kahler Frigyes – M. Kiss Sándor: *Mától kezdve lövünk!* Budapest, Kairosz, 2003. 196.) Az eset után – részint azt megelőzően – tömegesen vették őrizetbe a forradalmi bizottságokban, munkástanácsokban és más néphatalmi szervezetekben fontos szerepet játszó értelmiségieket és munkásokat. A fenti jelentés azért érdekes, mert egy nappal a „tüntetés” előtt készült, így a tudatos provokációt közvetve a jelentés is megemlíti, amikor felkelésről beszél.

²⁰ Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal

²¹ Dr. Szalma József rendőr őrnagy 1956 novemberétől a BM ORFK II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálói) Osztály vezetője.

²² Drazics Drágó volt jugoszláv partizán, rendőr őrnagy az I. Budapesti Karhatalmi Ezred beosztottjaként 1956. december 6-án részt vett az ún. vörös zászlós tüntetés „védelmében”. Az osztag parancsnokaként egy jugoszláv állampolgárból álló pufajkás különítményt vezetett, akik különös kegyetlenséggel léptek fel a Körúton spontán összeverődött tömeggel szemben. A Nyugati pályaudvarnál elfogott öt civilt – azzal gyanúsítván őket, hogy rátámadtak a karhatalmistákra – nevezett és társai a helyszínen agyonlőtték. (Az esetre egyértelmű bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, de valószínűségét kiemeli Kahler Frigyes és M. Kiss Sándor ’56-os sortűzekkel kapcsolatos könyve is: i. m. 196–197.) Elképzelhető, hogy az esetről Márász Sándor is jelen volt, de erre vonatkozólag iratanyag nem került elő. Drágó őrnagy háború utáni tevékenysége, 56-os szerepe egyébként sok ponton hasonlóságot mutat Márász Sándor életútjával.

²³ A kihagyott rész Nagy Ferenc személyi adatait tartalmazza.

²⁴ A Mosonyi utcai laktanyában 1956. novemberétől az I. Budapesti Karhatalmi Ezred parancsnoksága tartózkodott. A belügyi objektumban azonban más karhatalmi egységek is beosztást kaptak.

²⁵ ÁBTL 3.1.9. V-141823. 103/a. A szolgálati jegyen szereplő indokolás szerint, mivel nevezett kézre került, körözését visszavonták. Valójában Márászsal szemben egy fegyveres testület sem tudta foganatosítani az elfogatóparancsot, mivel Münnich Ferenc közvetlen utasítása értelmében minden elfogására irányuló akciót le kellett állítani. Vö. 7. dokumentum.

²⁶ Gerő Tamás rendőr őrnagy. 1957-ben a BM ORFK II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálói) Osztály alosztályvezetője.

²⁷ Horváth Gyula rendőr ezredes. 1957. február 12-ig a BRFK Politikai Nyomozó Főosztály vezetője, majd az ORFK Politikai Nyomozó Főosztály elsőszámú irányítója.

²⁸ Béres (Berger) Andor rendőr őrnagy 1957-ben a BM ORFK II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálói) Osztály helyettes-vezetője.

²⁹ Csillag István rendőr százados 1957-ben a BM II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálói) Osztály Belső Elhárítás Alosztály vezetője, az ún. gyilkossági csoport elsőszámú irányítója.

³⁰ Az I. Budapesti Karhatalmi Ezred II. százada.

³¹ Nagyot – a Wachtel-gyilkossággal kapcsolatban – az állambiztonsági szervek 1957. december 19-én vették őrizetbe. (Vö. ÁBTL. 3.1.9. V-141823. 133.) Szabadon bocsátásának az iratokban nincs nyoma, de valószínűleg 1957. január végére tehető, amikor is felsőbb utasításra Márász ellen is visszavonták a körözést.

³² Balácsi Béla rendőr alezredes. 1957. június 15-ig a BM ORFK II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálói) Osztály helyettes vezetője.

³³ Az 1950. évi II. törvény, a Büntetőtörvénykönyv Általános Részéről (BTÁ) szóló rendelkezések II. fejezetében lévő, 14. §. (1) bekezdése kimondja, hogy „az elkövető nem büntethető, ha a cselekményt abban a téves feltevésben hajtotta végre, hogy az a társadalomra nem veszélyes és erre a feltevésre alapos oka volt.” Ugyanezen szakasz (2) bekezdése az alábbiakról rendelkezik: „Ha pedig a téves feltevésre nem volt ugyan alapos ok, de azt méltányolható körülmény idézte elő, a büntetést korlátlanul enyhíteni lehet.” A BTÁ 56.§-a szerint „ha az elkövetett büntett – az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján – olyan csekély jelentőségűnek mutatkozik, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen, úgyszintén akkor, ha akár a cselekmény, akár annak elkövetője a büntett elbírálásakor már nem jelentkezik a társadalomra veszélyesnek, a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni kell.”

A jelentés hátoldalára firkált „utasítás” az állambiztonság azon igyekezetét jelzi, hogy Nagy Ferencet és Balogh Benjámint, már közvetlenül a nyomozás elrendelése (1957. március 19.) után, az eljárás alól kivonja. A Politikai Nyomozó Főosztály törekvése – vélhetően felsőbb, politikai direktíva alapján – egyértelmű: Az ügyben kompromittált Márász Sándornak egyedül kell „a balhét elvinni” anélkül, hogy a rendszer által megbízható kádereknek tartott tettektársakat felelősségre vonnák. Nagy Ferenc bűnrészessége a Wachtel-gyilkosságban azon a „téves feltevésen” alapult, hogy az áldozat csendőrezredes volt és „aktív ellenforradalmár”, Balogh Benjámint bűnsegédi cselekedete pedig a jogalkalmazók mérlegelése alapján „csekély jelentőségű”, mely a társadalomra veszélyt nem jelentett. Ez az értelmezés – a fent jelzett büntethetőséget megszüntető okokra hivatkozásul – módot adott arra, hogy az eljárást Márász társaival szemben később megszüntessék. Mindez, az akkor hatályban lévő jogszabályoknak formailag megfelelt, de az elkövetői magatartás jogértelmezésének egyértelműen politikai-koncepciózus jellege volt.

³⁴ Helyesen Butty.

³⁵ Markó Imre rendőr alezredes. 1957-ben a BM II/10 (Politikai Nyomozó Főosztály Operatív Technikai) Osztály vezetője.

³⁶ Bakos Pál rendőr százados. 1957-ben a BM II/10 (Politikai Nyomozó Főosztály Operatív Technikai) Osztály helyettes vezetője

³⁷ Csonka István rendőr százados 1956-ig az egyesített BM államvédelmi szervei I/3 (kémelhárító) Osztály jugoszláv vonalának alosztályvezetője, 1957-ben a BRFK Fegyelmi Osztályának helyettes vezetője.

³⁸ A hiányzó rész Csonka István személyi adatait tartalmazza.

³⁹ Szép László rendőr százados 1957-ben a BM ORFK II/8 (Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálati) Osztály fővizsgálója.

⁴⁰ Az 1951. évi III. tv. Büntető Perrendtartás 207. szakasza szerint a másodfokú bíróság a fellebbezési tárgyalás eredményéhez képest alaptalannak talált fellebbezést elutasítja.